

วาระข่าวสารและทิศทางเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยม
ที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ในยุครัฐบาลทักษิณและหลังรัฐบาลทักษิณ*

News Agenda and Content Direction of Populist Policy as
Presented in Newspaper
During and Post Thaksin Shinawatra

นพวงษ์ มังคะชน**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยม ที่นำเสนอในช่วงรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ของหนังสือพิมพ์มติชน ไทยรัฐ และกรุงเทพธุรกิจ โดยศึกษาเกี่ยวกับวาระข่าว ทิศทางเนื้อหา รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอนโยบายประชานิยม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนของข่าวและบทบรรณาธิการเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมที่สำคัญ คือ นโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรค นโยบายห่วยบนดิน และนโยบายบ้านคนจน ในช่วงเวลาดังแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544 ถึงวันที่ 20 กันยายน 2550 และใช้วิธีการสัมภาษณ์บรรณาธิการและหัวหน้าข่าว

ผลการศึกษา พบว่า หนังสือพิมพ์นำเสนอวาระข่าวสารและทิศทางเนื้อหาในรัฐบาลทักษิณแตกต่างจากรัฐบาลสุรยุทธ์ โดยในรัฐบาลทักษิณ หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญแก่นโยบายหรือความคืบหน้าในการดำเนินนโยบาย แหล่งข่าวสารส่วนใหญ่เป็นภาครัฐ ส่วนในรัฐบาลสุรยุทธ์ หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับการนำเสนอเรื่องการแก้ไขเปลี่ยนแปลง และตรวจสอบการทุจริตของรัฐบาลทักษิณ โดยที่แหล่งข่าวสารส่วนใหญ่คือองค์กรเฉพาะกิจ

* บทความนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมจาก “วาระข่าวสารและทิศทางเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยม ที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ในยุครัฐบาลทักษิณและหลังรัฐบาลทักษิณ” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2554) ปัจจุบันทำงานด้านวิจัยให้กับคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรค ในรัฐบาลทักษิณ ถูกนำเสนอว่าเป็นนโยบายที่
ให้สิทธิการรักษาครอบคลุมเกือบทุกโรค แต่มีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ และเกิด
ความขัดแย้งขึ้นระหว่างข้าราชการและนักการเมือง ส่วนในรัฐบาลสุรยุทธ์ นำเสนอไปที่
ความบกพร่องในการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลทักษิณ

สำหรับนโยบายห่วยบนดิน ในรัฐบาลทักษิณ ถูกนำเสนอว่าเป็นนโยบายที่ช่วย
แก้ปัญหาผู้มีอิทธิพล แต่ทำให้เกิดปัญหาทางสังคม เป็นนโยบายที่ได้รับทั้งการสนับสนุน
และคัดค้าน ส่วนในรัฐบาลสุรยุทธ์นำเสนอไปที่การใช้จ่ายเงินอย่างไม่โปร่งใสและมอมเมา
สังคม เป็นนโยบายที่ได้รับทั้งการสนับสนุน คัดค้าน และได้รับข้อเสนอแนะต่างๆ

ส่วนนโยบายบ้านคนจน ในรัฐบาลทักษิณ ถูกนำเสนอว่าเป็นนโยบายที่ช่วยเหลือ
ให้คนยากจนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ในรัฐบาลสุรยุทธ์ นำเสนอว่าเป็นนโยบายที่มีการ
ทุจริต และโครงการไม่มีคุณภาพทำให้ประชาชนเดือดร้อนและประเทศชาติเสียหาย

หนังสือพิมพ์แต่ละประเภทนำเสนอเนื้อหาแตกต่างกัน โดยหนังสือพิมพ์แนว
ธุรกิจมักให้ความสำคัญกับประเด็นข่าวเกี่ยวกับความคิดเห็นหรือปฏิกิริยาของบุคคลหรือ
องค์กรอื่นที่มีต่อนโยบายของรัฐ มากกว่าประเด็นเกี่ยวกับนโยบายหรือความคืบหน้าของ
นโยบายเหมือนอย่างหนังสือพิมพ์ประเภทอื่น

การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยม ถูกกำหนดโดยวิचारญาณของ
นักข่าว จุดยืนขององค์กรหนังสือพิมพ์ สภาพการณ์ทางสังคม พฤติกรรมของรัฐบาล
กระบวนการและขั้นตอนของนโยบายประชานิยม และคุณค่าทางข่าวของนโยบาย
ประชานิยม

คำสำคัญ : วาระข่าวสาร, ทิศทางเนื้อหา, นโยบายประชานิยม, ทักษิณ ชินวัตร, ยุคหลัง
รัฐบาลทักษิณ

Abstract

This study aims at studying content about populist policies implemented during the Thaksin Shinawatra administration and the interim administration under Gen Surayud Chullanont in three selected newspapers-Matchon, Thai Rath and Krungthep Thurakit. Content analysis of news and editorials about major populist policies namely-universal healthcare,

affordable housing program and legalized lottery policy-was conducted between 9 February 2001 and 20 September 2007, alongside in-depth interviews with editors and news chiefs at the respective newspapers.

The research has these findings. The studied newspapers presented different news agenda and content direction during the Thaksin administration from the Surayud administration. During Thaksin administration, the newspapers put emphasis on policy and progress in policy implementation. Most of the news sources found are from government sector. During the Surayud administration, the newspapers put more emphasis on the policy change and adjustment, as well as anti-corruption policy. Most of the news sources are independent committees.

The 30-baht universal healthcare policy was presented during Thaksin administration as a policy that enabled health care rights of citizens but had problems in terms of management which led to conflict between civil servants and politicians. As for the Surayud government, the news was presented in the direction that pointed to the flaw of budget allocation during the Thaksin administration.

As for the legalized lottery policy, it was presented in the selected papers as a policy that helped resolve the problem of power warlords but it led to social problem that received both supports and opposition. During the Surayud government, the same policy was presented as non-transparent and bad for the society.

With respect to affordable housing program policy, it was presented during the Thaksin administration as a policy that assisted poor people for a better living while during the Surayud government it was presented as a corrupt and substandard policy that affects the people and the country. All the studied newspapers presented their content differently. Business newspapers stress issues about opinions and reactions of people towards government policy rather than progress in policy implementation as in other newspapers.

In all, it could be concluded that news presentation about populist policies are determined by the judgment of journalists, newspapers' standpoint, social situation, government behavior, processes and steps of populist policy and news values.

Keywords : News Agenda, Content Direction, Populist Policy, Thaksin Shinawatra, Post Thaksin Shinawatra

บทนำ

ปรากฏการณ์นโยบายประชานิยม กลายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในสังคมไทย เมื่อพรรคไทยรักไทย ซึ่งมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรค ได้ประกาศใช้ “นโยบายที่เข้าถึงคนยากจน” หรือที่รู้จักกันดีในฐานะ “นโยบายประชานิยม” หรือ นโยบาย Populism เป็นตัวชูโรง และเป็นเครื่องมือหวังเก็บคะแนนเสียงในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2544

ก่อน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งนั้น คำว่า Populism หรือ populist แทบไม่มีใครใช้กันในวงวิชาการ ในสื่อมวลชน หรือในสังคมวงกว้าง

คำว่า Populism เขียนเป็นภาษาอังกฤษในความหมายเชิงลบแบบละตินอเมริกา¹ และถูกนำมาประยุกต์ใช้เรียกนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในเชิงวิพากษ์ หรือติเตือนนั้น เริ่มจากนิตยสารฟาร์อีสต์เิร์น อีโคโนมิก รีวิว (Far Eastern Economic Review) ฉบับวันที่ 18 มกราคม 2544 ในเวลาหลังการเลือกตั้งไม่นานนัก

ในช่วงเวลานั้น คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดเวทีอภิปราย ขึ้น โดยพิชิต ลิขิตกิจาวรร และนิพนธ์ พัวพงศกร อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แปล Populism ว่า “ประชานิยม” นับตั้งแต่นั้นมาคำว่า “ประชานิยม” ก็ใช้กันอย่างแพร่หลายในเชิงวิพากษ์วิจารณ์เป็นหลัก

¹ ประชานิยมแบบฉบับละตินอเมริกาเป็นขบวนการทางการเมืองปกติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการชิงชัยในการเลือกตั้งเป็นหลัก โดยการขึ้นสู่อำนาจอาศัยแนวนโยบายและอาศัยความโดดเด่นของผู้นำ ซึ่งลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีมาระดมความสนับสนุนจากกรรมกร ผู้ใช้แรงงาน และคนยากไร้ในเมืองเป็นสำคัญ ให้ บทบาทและความสำคัญแก่พรรค หรือกลุ่ม สมาคม สถาบันต่างๆ ก่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับบทบาทของผู้นำในการเชื่อมโยงกับประชาชน

เมื่อย้อนกลับไปดูประวัติศาสตร์การเมืองไทย จะพบว่า “นโยบายประชานิยม” ไม่ใช่เรื่องใหม่ ในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ผลักดันนโยบายที่มีลักษณะประชานิยม นั่นคือ “นโยบายเงินผัน” ซึ่งเป็นนโยบายที่สร้างชื่อเสียงให้กับพรรคมากที่สุด หรือในสมัยรัฐบาลพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ที่ประกาศใช้นโยบายที่มุ่งหวังจะแนบเสียงจากประชาชนในเขตพื้นที่ชนบท โดยเฉพาะพื้นที่ภาคอีสานเป็นสำคัญด้วยการประกาศ “นโยบายอีสานเขียว” และชูประเด็นนายกฯมาจากภาคอีสาน จนประสบความสำเร็จได้บริหารประเทศ

อย่างไรก็ตาม นโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณนั้นมีลักษณะแตกต่างจากนโยบายประชานิยมของรัฐบาลอื่นๆ ที่เคยมีมาในอดีต กล่าวคือ นโยบายของรัฐบาลทักษิณเป็นนโยบายที่ครอบคลุมในทุกๆ ด้านของสังคม และใช้อาณาเขตทั้งประเทศเป็นพื้นที่ในการนำนโยบายไปใช้ เช่น นโยบายด้านการเกษตร ให้ความช่วยเหลือเรื่องการพักชำระหนี้ นโยบายด้านเศรษฐกิจ จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท นโยบายสาธารณสุข รักษาทุกโรค 30 บาท เป็นต้น ในขณะที่นโยบายของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์นั้นแม้จะใช้ฐานคิดทั่วประเทศในการประกาศใช้นโยบาย แต่นโยบายไม่ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน มีเพียงนโยบายเงินผันเท่านั้นที่สร้างความรู้จักและจดจำแก่คนทั่วไป ขณะที่รัฐบาลพลเอกชวลิตกับโครงการอีสานเขียว มุ่งเน้นการหาเสียงในพื้นที่ภาคอีสานซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายของพรรคเท่านั้น

การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณ มีจำนวนไม่น้อยที่สะท้อนออกสู่สังคมโดยผ่านสื่อมวลชนอย่างสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งถือเป็นบทบาททางการเมืองที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ ในการสนับสนุนนโยบายที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ หรือมีผลดีต่อประชาชนอย่างแท้จริง รวมทั้งเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานแก่รัฐบาล บางครั้งแนวทางที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ อาจส่งผลให้รัฐบาลได้รับการยอมรับจากประชาชนให้ทำหน้าที่บริหารประเทศต่อไป

ที่ผ่านมา การศึกษาวิจัยบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อนโยบายของรัฐบาลยังปรากฏให้เห็นไม่มากนัก โดยเฉพาะนโยบายซึ่งเป็นที่ถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้างและส่งผลกระทบต่อประชาชนในหลายๆ ด้าน อย่างเช่น นโยบายประชานิยม ขณะที่การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของนายกฯทักษิณดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่บ้างนั้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยในบริบทของสาขาวิชารัฐศาสตร์ ส่วนการศึกษาวิจัยในบริบทของสื่อมวลชนอย่างสื่อหนังสือพิมพ์ที่มีต่อนโยบายดังกล่าวในสาขานิติศาสตร์ยังปรากฏให้เห็นไม่มากนักเช่นเดียวกัน

ดังนั้น ในงานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาททางการเมืองของสื่อหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวสารและความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณ โดยจะศึกษา วาระข่าวสารและทิศทางเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ ซึ่งรวมถึงการใช้พื้นที่สื่อหนังสือพิมพ์ เป็นช่องทางสร้างการโฆษณาชวนเชื่อ และถ่ายทอดอุดมการณ์ของรัฐบาล โดยมุ่งศึกษา การนำเสนอนโยบายประชานิยมเปรียบเทียบในสมัยรัฐบาลทักษิณ และหลังรัฐบาลทักษิณ หรือรัฐบาลสุรยุทธ์ ซึ่งเป็นรัฐบาลที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติที่ทำ รัฐประหารรัฐบาลทักษิณ เป็นรัฐบาลที่มีจุดยืนแตกต่างกับรัฐบาลทักษิณ ตลอดจนศึกษา ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วาระข่าวสาร และทิศทางหรือกรอบเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของ หนังสือพิมพ์ในสมัยที่รัฐบาลทักษิณมีอำนาจบริหารปกครองประเทศและหลังหมดอำนาจ ไปเป็นอย่างไร มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ และหนังสือพิมพ์แนวธุรกิจ มีวาระข่าวสาร และทิศทางหรือกรอบเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร และปัจจัยใดมีผลต่อวาระข่าวสาร และทิศทางหรือกรอบเนื้อหาดังกล่าว

ขอบเขตของการวิจัย

1. งานวิจัยนี้ศึกษาเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ในแง่ของวาระข่าวสาร และทิศทาง เนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของหนังสือพิมพ์ 3 ประเภท ได้แก่ หนังสือพิมพ์ เชิงปริมาณ หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ และหนังสือพิมพ์แนวธุรกิจ เนื่องจากแนวคิดในการ แบ่งประเภทหนังสือพิมพ์ ได้แบ่งเป็น 3 ประเภทหลักๆ การเลือกศึกษาทั้ง 3 ประเภท เพื่อดูว่าหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทซึ่งมีแนวทางนำเสนอเนื้อหาเน้นหนักไปทางใด ทางหนึ่งนั้นจะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมไปในแนวทางเดียวกันหรือไม่ อย่างไร
2. งานวิจัยนี้มุ่งศึกษานโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณเท่านั้น โดยเฉพาะ นโยบายประชานิยมที่ได้รับความสนใจในวงกว้าง เป็นที่กล่าวถึง วิเคราะห์ และวิพากษ์ วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางในสังคม ได้แก่ นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค นโยบายห่วย บนดิน และนโยบายบ้านคนจน

3. ช่วงเวลาที่สนใจศึกษา แบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่

ช่วงที่ 1 ในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร บริหารปกครองประเทศ ทั้งรัฐบาลทักษิณ 1 และรัฐบาลทักษิณ 2 โดยศึกษาตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544 จนถึงวันที่ 19 กันยายน 2549 เป็นระยะเวลารวม 5 ปี 7 เดือน 9 วัน

ช่วงที่ 2 ในสมัยที่รัฐบาลทักษิณหมดอำนาจในการบริหารปกครองประเทศ จากการยึดอำนาจการปกครองโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) (ยุคของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์) โดยศึกษาตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน 2549 จนถึงวันที่ 19 กันยายน 2550 เป็นระยะเวลารวม 1 ปี

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

นโยบายประชานิยม

ความหมายของประชานิยม

คำว่า “ประชานิยม” แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า populism มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า "populus" ซึ่งมีความหมายว่า "ประชาชน" เมื่อนำมาใช้ในทางการเมือง คำนี้มีนัยไปในทางตรงข้ามกับการปกครองโดยคนส่วนน้อย เช่น เจ้าขุนมูลนายและชนชั้นผู้ดี (Elite) ซึ่งมีสิทธิพิเศษเหนือคนส่วนใหญ่ และมักใช้อำนาจรัฐเพื่อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ ได้สรุปความหมายของประชานิยมที่ใช้กันในแง่การเมือง คือ การเล่นการเมืองที่ใช้คนจนเป็นฐานอำนาจ โดยการระดมกำลังมวลชนและคนรวยใช้วิธีหยาบยื่นสิ่งของให้คนจนอย่างจำกัด แต่มีผลให้การเมืองหันเหออกจากปัญหาเชิงโครงสร้างและชนชั้นเปลี่ยนมาแข่งขันกันหยาบยื่นสิ่งของให้คนจน อันเป็นการสร้างจิตสำนึกจอมปลอม และขาดความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจและการเมือง

ก่อนการเกิดขึ้นของพรรคไทยรักไทยนั้น นโยบายของรัฐบาลมักจะได้มาจากการกำหนดของเทคโนโลยีหรือข้าราชการนักวิชาการ เช่น จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหรือสภาพัฒน์ฯ มากกว่าจะมาจากนักการเมือง เมื่อมีการก่อตั้งพรรคไทยรักไทย การกำหนดนโยบายได้เปลี่ยนโฉมหน้าไป เพราะพรรคไทยรักไทยมีนโยบายของตัวเอง สภาพัฒน์หรือหน่วยราชการอื่นที่เคยมีบทบาทในการกำหนดนโยบายเป็นเพียงส่วนเสริมที่คอยนำเอานโยบายกว้าง ๆ ของพรรคไทยรักไทยไปแปรเป็นรูปธรรมและนำไปปฏิบัติ

แนวคิดเชิงปรัชญาเรื่องการเป็นศัตรูกันของประชานิยม

ในเชิงปรัชญา เออร์เนสโต ลาเกา (Emesto Laclau) ชี้ให้เห็นว่าประชานิยมใช้แนวคิดการเป็นศัตรูกัน (antagonism) สร้างพรหมแดนการเมืองและใช้เป็นกำแพงแบ่งความเป็นฝักเป็นฝ่าย กระบวนการของความคิดนี้จะสร้างวาทกรรมหรือกรอบแนวคิดใหม่ต่อต้านสถานภาพเดิม (anti-status discourse) เพื่อกำหนดพื้นที่ทางการเมืองใหม่ ประชานิยมแยกสังคมออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ของประชาชน (the people) กับคนอื่น (the other) พร้อมกับสร้างสัญลักษณ์ทางการเมือง อ้างว่ากำลังต่อสู้กับพวกเก่าซึ่งเป็นการกระทำเพื่อประชาชนและมีเพียงกลุ่มของตนเท่านั้นที่ทำการเพื่อประชาชน ส่วนคนอื่นเป็นฝ่ายตรงข้ามที่คอยขัดขวางประชาชน

กระบวนการสร้างความเป็นศัตรูนี้มีความสำคัญ เพราะเป็นกระบวนการสร้างเอกลักษณ์ ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่ามีฐานะ 2 ด้านพร้อมกัน ด้านหนึ่ง ได้แก่ การเกิดตัวตนและความรู้สึกของตัวเองได้รับการเอาใจใส่จากผู้นำ ส่วนอีกด้านหนึ่งกำลังถูกกระทำและถูกเอารัดเอาเปรียบจากศัตรูประชาชน ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกร่วมกันภายใต้การกุมอำนาจของผู้นำ ส่วนคำว่า “คนอื่น” อาจมีความหมายทางด้านเศรษฐกิจหรือการเมือง หรือมีลักษณะร่วมกันทั้งสองอย่าง เช่น พวกคนรวย พวกชนชั้นนำ พวกนักการเมือง พวกมหาอำนาจต่างประเทศ หรือพวกอะไรก็ได้ที่กีดกันคนจน

ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting Theory)

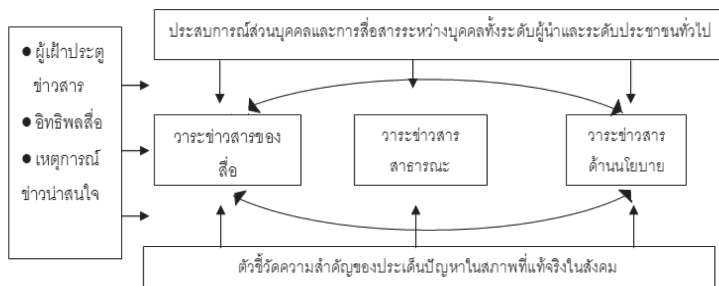
ทฤษฎีนี้อธิบายบทบาทของสื่อมวลชนในการเสนอเรื่องราวต่างๆ แก่ประชาชนให้เกิดความสนใจ นามาคิด และพิจารณาให้มีความสำคัญ ซึ่งสื่อมวลชนมักสนใจต่อประเด็นปัญหาบางอย่าง และละเลยปัญหาอื่นๆ อันอาจส่งผลต่อมติมหาชน ทำให้ประชาชนมีความรับรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่สื่อมวลชนกล่าวถึง รวมทั้งหาระดับความสำคัญตามที่ได้กำหนดประเด็นต่างๆ เหล่านั้นไว้ โดยเบอร์นาร์ด โคเฮน (Bernard C. Cohen) กล่าวว่า สื่อมวลชนอาจเบนความสนใจของผู้รับสารได้ โดยการบอกผู้อ่านว่าอะไรเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ (อ้างถึงในอมรรัตน์ มหิทธิรุกษ์, 2546)

ขณะที่แม็กควิลและวินดาห์ล (McQuail & Windahl, 1986) เห็นว่าต้องมองให้ลึกลงไปว่า วาระต่างๆ ที่สื่อนำเสนอ นั้นมีที่มาจากใครบ้าง เช่น สถาบันหรือองค์กรอย่างพรรคการเมืองกำหนดวาระผ่านสื่อเพื่อการสร้างสาธารณคติในเรื่องที่พรรคต้องการ ในขณะที่ถ้าเป็นวาระที่กำหนดขึ้นโดยกลุ่มพลเมืองหรือปัจเจกบุคคล เป็นการกำหนดวาระเพื่อสื่อสารจากคนข้างล่างไปสู่กลุ่มชนชั้นนำในทางสังคมและการเมือง การกำหนดวาระ

ของสื่อมวลชนจึงต้องมองอย่างแยกแยะด้วยว่า เป็นการกำหนดวาระของใคร เพื่อสื่อสารไปยังคนกลุ่มใด และต้องมองว่าสื่อมวลชนเสนอวาระเหล่านั้นด้วยความสนใจในประโยชน์สาธารณะของเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง หรือว่าเป็นการให้ความร่วมมือกับชนชั้นนำและกลุ่มการเมืองที่มีอำนาจอยู่ในสังคมเพื่อสร้างมติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชนชั้นนำเท่านั้น

ในส่วนนี้แม็คเกริล (McQuail, 1987) ได้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการกำหนดวาระข่าวสารนั้นเกี่ยวข้องกับวาระที่มาจาก 3 แหล่งด้วยกัน คือ (1) วาระเชิงนโยบายจากนักการเมืองหรือกลุ่มที่มีบทบาทในสังคม (2) วาระจากสื่อมวลชนในกระบวนการของการรักษาประตูกัดเลือกข่าวสารเหตุการณ์ หรือประเด็นที่มีมูลค่าข่าว (news values) และเป็นที่สนใจของกลุ่มผู้อ่าน และ (3) วาระจากสาธารณชนผู้สนใจและรับรู้ว่าเรื่องใดสำคัญ ซึ่งอาจจะมาจากประสบการณ์ตรงจากปัญหาในสังคมหรือการรับรู้ผ่านสื่อมวลชน

โรเจอร์สกับเดียร์ริง (Rogers and Dearing, 1988) สร้างแบบจำลองแสดงความสัมพันธ์ของวาระข่าวสาร 3 แหล่งคือ วาระข่าวสารของสื่อ (media agenda) วาระข่าวสารสาธารณะ (public agenda) และวาระข่าวสารนโยบาย (policy agenda) โดยทั้ง 3 แหล่งที่มาของวาระข่าวสารในสังคมนี้น่าจะมีอิทธิพลซึ่งกันและกันในการกำหนดวาระข่าวสาร นอกจากนี้ กระบวนการการกำหนดวาระข่าวสารนี้ยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ เช่น (1) จากกระบวนการของผู้รักษาประตูในองค์กรสื่อมวลชนเองที่คัดเลือกประเด็นข่าวสารตามนโยบายและมูลค่าข่าว (2) จากการติดต่อสื่อสาร อภิปราย ถกเถียง หรือมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในระดับต่างๆ ในสังคม และ (3) จากสภาพที่แท้จริงของสังคมว่าขณะนั้นมีเรื่องอะไรที่เป็นวาระสำคัญจำเป็นจริงๆ เช่น เป็นช่วงวิกฤต เศรษฐกิจ หรืออยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรือมีปรากฏการณ์ที่เป็นภัยต่อสวัสดิภาพในสังคม เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการกำหนดวาระข่าวสาร

แนวคิดเรื่องการวางกรอบ (Framing)

Claes H. de Vreese (2005) กล่าวว่า สื่อมวลชนกำหนดความคิดของสังคม (public opinion) ด้วยวิธีการวางกรอบให้กับเหตุการณ์และประเด็น โดยการนำเสนอ และให้คำจำกัดความแก่ประเด็นในฐานะที่เป็นผู้ทำการสื่อสาร แนวคิดเรื่องการวางกรอบเป็นแนวทางให้การตรวจสอบเนื้อหาในสื่อ และการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อ กับความคิดของสังคม

การศึกษาเกี่ยวกับกรอบในทางการสื่อสารมวลชนถูกมองใน 2 ลักษณะ คือ กรอบในฐานะที่เป็นตัวสร้างข่าว หรือนำเสนอข่าว (presenting news) และกรอบในฐานะที่เป็นตัวทำความเข้าใจกับข่าว (comprehending news) แนวคิดทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวจึงจำแนกออกได้เป็นกรอบของสื่อ หรือกรอบของข่าว (media or news frame) กับกรอบของผู้รับสารหรือกรอบของปัจเจกบุคคล (audience or individual frame)

กรอบของสื่อ หรือกรอบของข่าว

กรอบของข่าว คือ โครงสร้างข่าวที่ได้รับการจัดระเบียบด้วยวิธีการต่างๆ โดยสื่อมวลชน เพื่อใช้ในการนำเสนอมุมมอง หรือทัศนะที่มีต่อข่าว รวมทั้งกรอบของข่าวอาจจะเป็นแก่นเรื่อง (Theme) หรือรูปแบบ (Style) ที่ถูกใช้เพื่อให้เรื่องนั้นดึงดูดใจผู้อ่าน และอาจจะส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ของผู้อ่าน ทั้งในทางตรงหรือทางอ้อมได้ ดังที่ James W. Tankard (1991) กล่าวว่า สื่อจะกำหนดกรอบในการตีความประเด็นทางสังคม การกำหนดกรอบขององค์กรข่าวก็คือการจัดระเบียบความคิดสำคัญเกี่ยวกับเนื้อหาข่าวที่นำเสนอเสียใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทและชี้ให้เห็นว่าประเด็นข่าวคืออะไรโดยใช้วิธีการเลือกสรร (selective) การเน้นย้ำ (emphasis) การตัดออกหรือละเลย (exclusion) และการชี้แจงรายละเอียดหรือการขยายความ (elaboration) ซึ่งบางครั้งก็จะสะท้อนออกมาผ่านกลไกต่างๆ ของการเขียน เช่น พาดหัวข่าว (headlines) ความนำ (leads) การยกบางคำพูดมานั้น (pull quotes) หรือการใช้ย่อหน้าสำคัญ (nut graphs)

สื่อสร้างกรอบเพื่อกำหนดใจความสำคัญของเหตุการณ์และประเด็นที่นำเสนอ เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ชมนำกรอบที่สื่อสร้างขึ้นเหล่านั้นมาใช้ในการตีความ พุดคุย ถกเถียง หรืออภิปรายกันเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งนี้เพราะกรอบของสื่อเป็นความคิดหลัก หรือเค้าโครง (story line) ที่ให้ความหมายของเหตุการณ์ที่นำเสนอ โดยจะชี้นำเราว่าควรจะได้เถียงเกี่ยวกับอะไร และอะไรคือใจความหรือจุดสำคัญของประเด็น

Robert Entman (1993) กล่าวว่า การวางกรอบเกี่ยวข้องกับ “การเลือกสรร” (selection) บางแง่มุม หรือบางมุมมองของความเป็นจริง และ “การทำให้โดดเด่น” (salience) โดยทำให้ส่วนนั้นๆ ของข้อมูลสามารถสังเกตเห็นได้ง่ายขึ้น มีความหมายลึกซึ้ง และน่าจดจำมากขึ้นในสายตาของผู้รับสาร กระบวนการวางกรอบได้เลือกเอาบางส่วนของข่าวสารมารายงานโดยถูกเน้นและให้ความสำคัญมาก ขณะที่บางส่วนก็ถูกละทิ้งหรือลดทอนอย่างจงใจ

ดังนั้น กรอบจึงเป็นการ “นิยามปัญหา” (define problems) “วิเคราะห์สาเหตุ” (diagnose causes) โดยระบุสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหา “ประเมินค่าทางศีลธรรม” (make moral judgements) โดยประเมินค่าตัวที่เป็นสาเหตุและผลกระทบของมัน และแนะนำวิธีแก้ไขโดยการนำเสนอและให้เหตุผลสนับสนุน “การแก้ไขปัญหา” (treatments for the problems) โดยเฉพาะกรอบในข่าวการเมืองได้เรียกความสนใจโดยนำเสนอบางส่วนของความจริงและอำพรางบางส่วนเอาไว้ ซึ่งอาจทำให้ผู้ชมหรือผู้อ่านมีปฏิกิริยาที่ต่างกัน ดังนั้น การวางกรอบจึงการเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดอุดมการณ์ผ่านข่าว ด้วยเหตุนี้ข่าวจึงไม่ได้เป็นเครื่องมือในการส่งผ่านความจริงแต่เป็นแหล่งถ่ายทอดอุดมการณ์

ทฤษฎีการครองอำนาจนำ (Theory of Hegemony)

คำว่า "Hegemony" มาจากภาษากรีกว่า "Hegemon" หมายถึง การนำ (leading) การมีอำนาจเหนือผู้อื่น (prominent power) มักจะมุ่งใช้ในความหมายของการครองอำนาจทางการเมือง (political dominance) เป็นส่วนใหญ่ และถูกนำมาใช้แทนความหมายในภาษาไทยแตกต่างกันไป ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า "การครองอำนาจนำ" ตามที่วัชรพล พุทธรักษา ได้ให้ความเห็นว่าเป็นคำที่เหมาะสมกับการนำมาใช้เป็นกรอบในการอธิบายรัฐบาลทักษิณมากที่สุด เนื่องจากคำดังกล่าวได้สื่อถึงสถานะที่สังคมการเมืองไทยได้ประสบมาช่วงปี 2544-2548 ที่มีรัฐบาลทักษิณเป็นตัวแทน นำโดยมีบทบาทนำในสังคมไทยหลายๆ ด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมได้เป็นอย่างดี

ในการอธิบายสังคมของนักทฤษฎีวิพากษ์รุ่นแรกๆ เช่น Karl Marx, Friederich Engels, Vladimir Lenin และ Joseph Stalin ได้ยึดเอาการแบ่งโครงสร้างสังคมออกเป็น 2 ชั้น คือ โครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) อันหมายถึงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ และโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) อันหมายถึงโครงสร้าง

ทางการเมือง วัฒนธรรม ความคิดจิตสำนึก และอุดมการณ์ต่างๆ ในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทั้ง 2 ระดับนี้ นักทฤษฎีได้ให้ข้อสรุปว่า โครงสร้างชั้นล่างจะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างชั้นบน ซึ่งกลุ่มใดชนชั้นใดได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (Means of Production) ก็จะได้ควบคุมปัจจัยในการผลิตความคิดจิตสำนึกและวัฒนธรรมไปโดยปริยาย (Means of Ideological Production)

ต่อมา Antonio Gramsci (ค.ศ.1891-1937) ได้ปฏิเสธการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบหยาบๆ เช่นนี้ โดยให้ความสำคัญกับเรื่องของ “อุดมการณ์” (Ideology) ซึ่งเน้นความสำคัญกับบทบาทของโครงสร้างส่วนบน และได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างที่สำคัญระหว่าง “สังคมสองแบบ” ภายในโครงสร้างส่วนบน ว่าประกอบไปด้วย “รัฐ/สังคมการเมือง” (Political Society) และ “ประชาสังคม” (Civil Society)

ประชาสังคมของ Gramsci เป็นกลไกครอบงำทางความคิด (Ideological Apparatus) ผ่านทางตัวการที่เป็นสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา และสื่อมวลชน เป็นต้น เพื่อสร้างและสืบทอด/ส่งต่อความคิด ความเชื่อชุดต่างๆ ให้แพร่กระจายทั่วไปในสังคม โดยใช้อำนาจในลักษณะของการชักจูง โน้มนำ หรือกล่อมเกลาคำความรู้ ความคิดของผู้คนเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความยินยอมพร้อมใจ (Consent) ของคนในสังคม และก่อให้เกิดโลกทัศน์ที่เป็นแบบเดียวกันตามความต้องการของกลุ่ม/ชนชั้นผู้พยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ หรือดังที่กาญจนา แก้วเทพ (2547) กล่าวไว้ว่า เป็นการใช้อำนาจการโน้มน้าว คือ ใช้การอบรมบ่มเพาะปลูกฝังความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ ฯลฯ ที่ละเล็กละน้อยอยู่ในชีวิตประจำวันทุกๆ วัน เพื่อให้คนในสังคมยอมรับความคิดหลัก หรือเห็นดีเห็นงามกับอุดมการณ์ของสังคมอย่างสมัครใจ

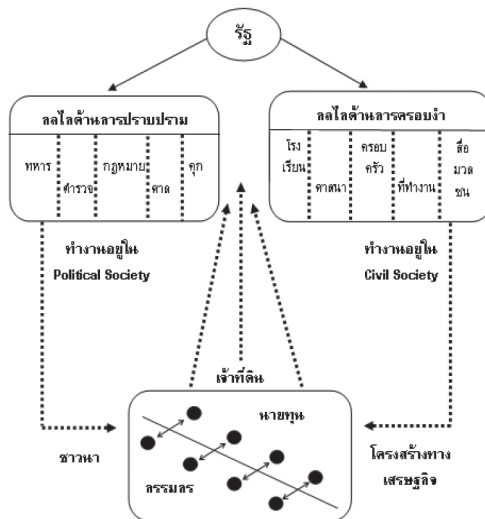
ส่วนสังคมการเมืองนั้น มีลักษณะที่แตกต่างไปจากประชาสังคม กล่าวคือ ความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมการเมืองจะเป็นลักษณะของการใช้อำนาจบังคับ (Coercion) เป็นหลัก เพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบงำ (Dominant) ตามความต้องการของกลุ่ม/ชนชั้นผู้พยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำเหนือชนชั้นอื่นๆ ในสังคม ผ่านทางกลไกการใช้อำนาจบังคับต่างๆ อาทิ การใช้กำลังของกองทัพ การบังคับใช้กฎหมายฉบับต่างๆ ดังนั้นสถาบันหลักในสังคมการเมืองนี้จึงประกอบไปด้วย สถาบันศาล กองทัพ ตำรวจ รัฐบาล เป็นต้น

ตามแนวคิดของ Gramsci การใช้อำนาจครอบงำด้วยการใช้อำนาจบังคับในพื้นที่สังคมการเมือง สามารถกระทำเพื่อหวังผลสำเร็จในระยะสั้นได้สำเร็จอย่างรวดเร็ว แต่

ในระยะยาวนั้นการใช้อำนาจบังคับแต่เพียงอย่างเดียว จะทำให้กลุ่ม/ชนชั้นปกครองดังกล่าวมีอำนาจเหนือชนชั้นอื่นได้ไม่ยั่งยืน การที่ชนชั้นหนึ่งจะมีชัยชนะเด็ดขาดสมบูรณ์ได้นั้น จำเป็นต้องมีความยินยอมจากสมาชิกของสังคมมากกว่าการบังคับกดขี่ ดังนั้นกลุ่ม/ชนชั้นปกครอง ผู้ต้องการสร้างภาวะการครองอำนาจให้เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์เหนือสังคมใดๆ จะต้องพยายามยึดกุมพื้นที่เหนือ "ประชาสังคม" ให้สำเร็จก่อน ด้วยการใช้กลไกการครองอำนาจต่างๆ เพื่อสร้างความยินยอมพร้อมใจ (Consent) ให้เกิดขึ้นในสังคม ส่วนการใช้อำนาจบังคับนั้นให้มีการใช้ควบคู่กันไปตามสมควร

อย่างไรก็ตาม Gramsci (กาญจนา แก้วเทพ, 2547 หน้า 106-108) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างและกลไกของสังคมว่า ในมิติเศรษฐกิจ จะมีกลุ่มพื้นฐานต่างๆ ที่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน เช่น ผลประโยชน์ของกรรมกรจะขัดแย้งกับนายทุน ชวนาเช่าที่ดินจะขัดแย้งกับเจ้าที่ดิน เป็นต้น โดยที่กลุ่มต่างๆ เหล่านี้จะพยายามส่งตัวแทนของตนเข้าไปสังกัดอยู่ใน "รัฐ" ตามกลไกของสังคม เช่น ในระบบประชาธิปไตย จะผ่านระบบการเลือกตั้งผู้แทน ในระบบเผด็จการทหาร จะใช้การปฏิวัติรัฐประหาร เพื่อจัดการผลประโยชน์ให้เป็นไปเพื่อกลุ่มของตน

แผนผังแสดงโครงสร้างของสังคมตามทัศนะของ Gramsci

ภาพที่ 2 กลุ่มต่างๆ ที่มีความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ภาพของสังคมที่ Gramsci ได้วาดร่างขึ้นมานี้มีลักษณะเคลื่อนไหวเป็นพลวัตรอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ ไม่มีคนกลุ่มใดจะสามารถยึดครองอำนาจรัฐอย่างผูกขาดอยู่ได้ตลอดเวลา โดยปกติจะถูกท้าทายจากกลุ่มอื่นๆ แม้แต่ในสถาบันสังคมและกลไกรัฐแต่ละอย่างก็จะมีตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ เข้าไปช่วงชิงพื้นที่อยู่ตลอดเวลาเช่นกัน เช่น หากวิเคราะห์พื้นที่ในหน้าของสื่อมวลชนในข่าวโทรทัศน์ คอลัมน์บุคคล ฯลฯ ก็จะพบตัวแทนจากกลุ่มสังคมต่างๆ พยายามใช้เป็นเวทีแสดงความคิดเห็นของตน

บทบาทของสื่อมวลชนในมุมมองของทฤษฎีการครองอำนาจนำ

ในหมู่นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนได้ตั้งข้อสังเกตว่าในสังคมสมัยใหม่นั้น สื่อมวลชนได้เพิ่มบทบาททั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพอย่างมากขึ้นทั้งต่อชีวิตผู้คนต่อสถาบันสังคม และต่อสังคมทั้งหมด โดยเฉพาะในมิติของวัฒนธรรม เป็น “วัฒนธรรมแบบมีสื่อเป็นตัวกลาง” (Mass-Mediated culture) ซึ่งแนวคิดนี้ได้ศึกษาบทบาทสื่อมวลชนในฐานะศูนย์กลางสร้างภูมิปัญญาของสังคม การเข้าแทนที่ของสื่อมวลชนในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการจัดลำดับความสำคัญระหว่างผู้ผลิตและผู้แพร่กระจายอุดมการณ์ของสังคม อีกทั้งสถาบันนี้ได้สถาปนาความน่าเชื่อถือของตัวสถาบันมากยิ่งขึ้นทุกที ปัจจุบันประชาชนอาจจะรับฟังข่าวลือที่เล่ากันปากต่อปาก แต่ถ้าหนังสือพิมพ์ลงสัมภาษณ์เจ้าของเรื่องผู้คนก็จะพาเชื่อว่าข้อสรุปนั้นอยู่ในหนังสือพิมพ์

เมื่อความคิดของคนส่วนใหญ่ได้เกิดมาจากการประสบการณ์ตรงของประชาชน หากแต่เกิดมาจากการถ่ายทอดของสื่อ โดยเฉพาะในเงื่อนไขที่บุคคลไม่อาจจะหาประสบการณ์ตรงมาตรวจสอบประสบการณ์ที่มาจากสื่อนี้ได้ ก็จะนำไปสู่สภาพการณ์ที่สื่อสามารถครองอำนาจนำ (Hegemony) ในการเป็นสถาบันที่แสวงหาและเลือกองค์ความรู้ที่จะมานำเสนอต่อสังคม

สื่อมวลชนมีส่วนในการสร้างวาทกรรม ในฐานะเป็นตัวกลางที่ช่วยสร้างและดำรงไว้ซึ่งวาทกรรมกระแสหลัก เพื่อสร้างความชอบธรรมทางอำนาจให้กับผู้ที่คุมพื้นที่สื่อ เพราะสื่อคือเครื่องมือที่สามารถครอบครอง (hold) และครอบงำ (dominate) ได้ สื่อจึงเป็นเครื่องมือสร้าง “อำนาจผ่านความรู้ (วาทกรรม)” อีกทั้งสร้างความปกติ (normalization) และสร้างความธรรมดา (naturalization) ให้วาทกรรมจนวาทกรรมนั้นมีความชอบธรรม และทั้งยังใช้สื่อในการตอกย้ำเพื่อดำรงวาทกรรม (ที่กลายเป็นวาทกรรมหลัก) นั้นด้วย รวมทั้งสื่อมวลชนมีบทบาทในการให้พื้นที่กับวาทกรรมอื่นๆ (ที่นอกเหนือจากวาทกรรมหลัก) ได้มีโอกาสและบทบาทในการช่วงชิงพื้นที่ในสื่อสาธารณะ

ในสังคมได้ เพราะอุดมการณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้าง เช่นนั้นจึงถูกทำลายได้

กลยุทธ์ของการ Hegemony จะใช้วิธีการนำเสนออย่าง “ไม่ต้องมีการตั้งคำถามกันเลย” เพราะ “เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า” “เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า” “รู้กันแล้วโดยปริยาย” สำหรับคนที่ไม่เห็นด้วยก็จะกลายเป็น “พวกผิดปกติ พวกเบี่ยงเบน พวกไม่ธรรมดา” ไป Gramsci มีความเห็นว่าการ hegemony ทางด้านวาทกรรม (Discourse) ที่ปรากฏอยู่ในสื่อมวลชนนั้น น่าจะทรงพลังมากกว่าการ hegemony ทางด้านเศรษฐกิจการเมืองเสียอีก เพราะข้อความที่ปรากฏในสื่อมวลชนนั้น เป็นการให้นิยามแก่สังคม ให้นิยามชีวิต ให้นิยามกลุ่มคน ให้นิยามเหตุการณ์ ในการนี้แม้ตัวสื่อมวลชนเองอาจจะไม่ได้เป็นผู้กระทำการโดยตรง หากทว่ากลไกของสังคม สื่อมวลชนมักจะเปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจเข้ามามีการครอบงำนี้เสียเป็นส่วนใหญ่

นิยามศัพท์

วาระข่าวสาร หมายถึง เรื่องราวหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ที่ถูกนำเสนอจนกลายเป็นประเด็นใหญ่หรือมีความสำคัญ ซึ่งในงานวิจัยนี้เน้นศึกษาวาระเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมที่หนังสือพิมพ์เป็นผู้คัดเลือก หรือให้ความสำคัญในการหยิบยกมานำเสนอบ่อยครั้ง ทำให้ผู้อ่านรับรู้ได้ว่าประเด็นนั้นมีความสำคัญตามไปด้วย เป็นการศึกษาวาระข่าวสารในขอบเขตของสื่อมวลชน

ทิศทางเนื้อหา (กรอบเนื้อหา) หมายถึง แนวโน้มหรือทิศทางของเนื้อหาหรือการวางกรอบที่หนังสือพิมพ์กำหนดขึ้น (media framing) ในงานวิจัยนี้เน้นศึกษาทิศทางเนื้อหาหรือการวางกรอบเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมในหนังสือพิมพ์ ทั้งโครงสร้างเนื้อหา การใช้ภาษา การเลือกสรร เน้นย้ำ ตัดออก ขยายความ รวมทั้งการนิยามปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ ประเมินค่าทางศีลธรรม และการแก้ไขปัญหา อันส่งผลให้ผู้อ่านรับรู้นโยบายประชานิยมไปในทิศทางต่างๆ

นโยบายประชานิยม หมายถึง นโยบายที่สนับสนุนสามัญชน และได้รับความนิยมนอกจากประชาชนจำนวนมาก มีฐานคือคนที่มียาได้ต่ำ เกษตรกร หรือคนยากจน ในชนบทและในตัวเมือง ในงานวิจัยนี้ นโยบายประชานิยม จะหมายถึง นโยบายต่างๆ ที่ออกโดยคณะรัฐบาลซึ่งนำโดยนายกฯทักษิณ และเป็นนโยบายที่ปรากฏอยู่ในสื่อมวลชน โดยระบุว่าเป็นนโยบายประชานิยม ทั้งสมัยรัฐบาลทักษิณ 1-2 และหลังรัฐบาลทักษิณหมดอำนาจ ได้แก่ นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค, นโยบายห้วยบนดิน และนโยบายบ้านคนจน เป็นต้น

เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ หมายถึง เนื้อหาต่างๆ ที่ถูกนำเสนออยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ ในงานวิจัยนี้จะหมายถึงเนื้อหาของข่าวและเนื้อหาของบทบรรณาธิการที่ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์

ยุครัฐบาลทักษิณ หมายถึง ช่วงเวลาที่ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการ และได้จัดตั้งรัฐบาล ตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 จนถึงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549

ยุคหลังรัฐบาลทักษิณ หมายถึง ช่วงเวลาหลังจากที่ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ได้เป็นนายกรัฐมนตรี และหมดอำนาจในการบริหารปกครองประเทศตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549 จนถึงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2550

ข้อสันนิษฐานของการวิจัย

1. การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของหนังสือพิมพ์ในยุครัฐบาลทักษิณและยุคหลังรัฐบาลทักษิณมีความแตกต่างกัน
2. หนังสือพิมพ์แต่ละประเภทเนื้อหา มีวาระข่าวสารและทิศทางเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมแตกต่างกัน

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยนำเสนอในเชิงวิเคราะห์พรรณนา

1 การวิเคราะห์เนื้อหา

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Samples)

ประชากร

ประชากรที่ศึกษา คือ เนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่จำหน่ายทั่วประเทศ จำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ กลุ่มหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ (ประชานิยม) และกลุ่มหนังสือพิมพ์แนวธุรกิจ (เนื้อหาเฉพาะทาง) ซึ่งออกเผยแพร่ในช่วงรัฐบาลทักษิณ และหลังรัฐบาลทักษิณ ตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544 จนถึงวันที่ 19 กันยายน 2550

กลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดย

เลือกวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมที่ริเริ่มโดยรัฐบาล พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร และเป็นนโยบายที่สื่อมวลชนให้ความสนใจนำเสนอตั้งแต่ช่วงรัฐบาลทักษิณ ต่อเนื่องจนถึงรัฐบาล พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ รวม 3 นโยบาย ได้แก่ นโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรค นโยบายหอยบนดิน และนโยบายบ้านคนจน

เนื้อหาที่ทำการวิเคราะห์ ได้เจาะจงเลือกจากตัวแทนหนังสือพิมพ์ 3 กลุ่มๆ ละ 1 ชื่อฉบับ เป็นหนังสือพิมพ์ที่ครอบคลุมซึ่งจำหน่ายในกรุงเทพฯ ได้แก่ หนังสือมติชน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ เนื่องจากหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับ เป็นหนังสือพิมพ์ที่มียอดจำหน่ายสูง และมีได้อยู่ในเครือ หรือมีเจ้าของเป็นบุคคลหรือกลุ่มเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อศึกษาว่ามีความหลากหลายในแนวทางนำเสนอหรือไม่ อย่างไร

1.2 หน่วยเนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูล (unit of analysis)

งานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณ เท่านั้น ในรูปแบบของข่าว ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่ง หน้าการเมือง และ หน้าข่าวย่อย รวมทั้ง บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ

1.3 วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ใช้เพื่อตอบคำถามวิจัยในประเด็นวาระข่าวสารและ ทิศทางเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิธีวิเคราะห์วาระข่าวสาร (News Agenda)

ส่วนนี้มุ่งวิเคราะห์วาระข่าวสารของสื่อหนังสือพิมพ์ (Media Agenda) ที่ปรากฏ ในรูปแบบของข่าวเท่านั้น ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

- 1) จำแนกข่าวเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมที่ประกาศใช้ และดำเนินการในยุค รัฐบาลทักษิณ ต่อเนื่องมาถึงยุครัฐบาลสุรยุทธ์ ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ
- 2) ใช้การแจกนับความถี่ เพื่อเปรียบเทียบจำนวนครั้งในการนำเสนอของ หนังสือพิมพ์ อันแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับนโยบายประชานิยม
- 3) ระบุมหาแหล่งที่มาของข่าวสารที่ปรากฏในข่าว เพื่อวิเคราะห์ผู้มีส่วนในการ กำหนดวาระข่าวสารในสื่อหนังสือพิมพ์ โดยข่าวชิ้นหนึ่งสามารถมีแหล่ง ข่าวสารได้มากกว่า 1 แหล่ง หากมีแหล่งข่าวซ้ำกัน เช่น มีแหล่งข่าวจาก ภาครัฐหลายแหล่ง จะนับเพียง 1 แหล่งเท่านั้น

วิธีวิเคราะห์ทิศทางเนื้อหาหรือกรอบเนื้อหา (Framing)

ส่วนนี้วิเคราะห์ทิศทางเนื้อหาหรือกรอบเนื้อหาในรูปแบบของข่าวและบทบรรณาธิการ มีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1) จำแนกประเด็นเนื้อหา

จำแนกประเด็นที่ปรากฏขึ้นในเนื้อหาของนโยบายประชานิยมแต่ละนโยบายที่

2) วิเคราะห์ทิศทางเนื้อหา

วิเคราะห์ทิศทางของเนื้อหาในนโยบายประชานิยมในแต่ละนโยบายว่ามีการนำเสนอในลักษณะทำให้ผู้อ่านมีแนวโน้มเกิดความรู้สึกไปในทิศทางใด เป็นทิศทางบวก กลางลบต่อนโยบาย โดยพิจารณาจากเนื้อหาข่าวและบทบรรณาธิการ

3) วิเคราะห์วิธีนำเสนอ

การทำหน้าที่ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (gatekeeping) ซึ่งผู้ทำข่าว หรือผู้เขียนทำการบรรณาธิกรณเนื้อหา โดยการเลือกสรร และปรุงแต่งเนื้อหาในนโยบายประชานิยมให้ปรากฏในสื่อ ทั้งในตำแหน่งพาดหัวข่าว ความนำ หรือ เนื้อหาในรูปแบบต่างๆ ทำให้ผู้อ่านเกิดการรับรู้ในทางใดทางหนึ่ง ในลักษณะที่เรียกว่าการวางกรอบเนื้อหา

การวิเคราะห์วิธีการนำเสนอดังกล่าว จะช่วยเสริมทิศทางหรือกรอบเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ในการวิเคราะห์ลักษณะทิศทางหรือกรอบเนื้อหาในข่าว แบ่งเป็นลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

(1) วิเคราะห์การวางกรอบจากลักษณะโครงสร้างเนื้อหาที่นำเสนอ เพื่อดูว่าหนังสือพิมพ์ได้สร้างความโดดเด่นให้กับประเด็นใด โดยดูจากการนำเสนอประเด็นต่างๆ ในพาดหัว ความนำ และเนื้อข่าว ว่าหนังสือพิมพ์ได้จัดเรียงลำดับความสำคัญอย่างไร นำเสนอประเด็นใดขึ้นมาก่อน

(2) วิเคราะห์การใช้วิธีการเลือกสรร (selective) ซึ่งเลือกประเด็นหรือข้อมูลอย่างหนึ่งอย่างใดมานำเสนอ โดยการเน้นย้ำ (emphasis) ทำให้เกิดความสำคัญ มีน้ำหนักโดดเด่น การตัดออกหรือละเลย (exclusion) ที่จะกล่าวถึงหรือนำเสนอ รวมทั้งการขยายความ (elaboration) ให้ข้อมูลหรือรายละเอียดเพิ่มเติม ให้เห็นว่าประเด็นหรือเรื่องนั้นมีความสำคัญขึ้นมา

(3) วิเคราะห์วิธีการใช้ภาษา ได้แก่ การใช้สัญลักษณ์ทั้งในส่วนที่เป็นวัจนภาษา (Verbal) และอวัจนภาษา (Non-verbal) เช่น การใช้คำที่เป็นการอุปมาอุปมัย

แสดงอารมณ์ ความหมาย ความรู้สึก รวมทั้งวิเคราะห์การใช้ภาษาในลักษณะโน้มน้าวใจ ผู้รับสารโดยใช้เทคนิคการโฆษณาชวนเชื่อ เช่น การตั้งฉายา การอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียง การใช้คำพูดให้เชื่อว่าเป็นความคิดของคนส่วนใหญ่ เป็นต้น

4) วิเคราะห์การวางกรอบเนื้อหาตามแนวคิดของ Robert Entman (1993)

ซึ่งกล่าวถึงการนิยามปัญหา (define problems) วิเคราะห์สาเหตุ (diagnose causes) ประเมินค่าทางศีลธรรม (make moral judgements) และการสนับสนุนแนวทางแก้ไข ปัญหา (treatments for the problems) โดยในงานวิจัยนี้ได้พิจารณาวิธีการดังกล่าว จากเนื้อหาบทบรรณาธิการ

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้เก็บจากหนังสือพิมพ์ทุกวันที่นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับ นโยบายประชานิยมในช่วงเวลาตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544 ซึ่งเป็นวันที่รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เข้าบริหารประเทศอย่างเป็นทางการ จนถึงวันที่ 19 กันยายน 2549 และช่วงที่สอง ซึ่งเป็นยุคหลังรัฐบาลทักษิณ ตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน 2549 จนถึง 19 กันยายน 2550 เป็นช่วงเวลารอบ 1 ปี ของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ รวม ระยะเวลา 6 ปี 7 เดือน 9 วัน จากหนังสือพิมพ์มติชน ไทยรัฐ และกรุงเทพธุรกิจ ชื่อฉบับละ 2,409 ฉบับ รวมทั้งหมด 7,227 ฉบับ (ศึกษาจากทุกฉบับ)

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึกได้ใช้วิธีการเลือกสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะจง (purposive sampling) จากหนังสือพิมพ์ 3 ชื่อฉบับ ฉบับละ 1 คน รวมทั้งหมด 3 คน ได้แก่ นาย บุญเลิศ คชายุทธเดช บรรณาธิการอาวุโส นสพ.มติชน, นายปราโมทย์ ฝ่ายอุปประ หัวหน้าข่าวการเมือง นสพ.ไทยรัฐ และนายธนิษฐ์ สุคนธนิกร บรรณาธิการข่าวการเมือง นสพ. กรุงเทพธุรกิจ ซึ่งแต่ละคนเป็นผู้มีประสบการณ์และมีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดทิศทางการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของหนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ในยุครัฐบาลทักษิณ จนกระทั่งยุคหลังรัฐบาลทักษิณ

แบบสัมภาษณ์มีแนวคำถามเกี่ยวกับจุดยืน/หลักการนำเสนอข่าว ลักษณะการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ การให้ความสำคัญในการนำเสนอ แนวทางหรือกรอบการนำเสนอ และปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอ นโยบายประชานิยมในรัฐบาลทักษิณและรัฐบาลสุรยุทธ์

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถตอบปัญหาการวิจัยและข้อสันนิษฐานการวิจัย ดังนี้

1. วาระข่าวสาร และทิศทางเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของหนังสือพิมพ์ในสมัยที่รัฐบาลทักษิณมีอำนาจบริหารปกครองประเทศ และหลังหมดอำนาจเป็นไปอย่างไร มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่าวาระข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมทั้ง 3 นโยบาย ในสมัยรัฐบาลทักษิณมีความแตกต่างจากสมัยหลังรัฐบาลทักษิณ (รัฐบาลสุรยุทธ์) กล่าวคือ ในช่วงรัฐบาลทักษิณ ประเด็นข่าวซึ่งถูกนำเสนอเป็นประเด็นหลักเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวนโยบายหรือการดำเนินนโยบายของรัฐบาล โดยมีแหล่งข่าวสารส่วนใหญ่มาจากภาครัฐ ขณะที่ในช่วงรัฐบาลสุรยุทธ์ ประเด็นหลักที่ถูกนำเสนอเป็นประเด็นเกี่ยวกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือการดำเนินนโยบายของรัฐบาลทักษิณ โดยมีแหล่งข่าวสารส่วนใหญ่มาจากภาครัฐ และหากนโยบายใดของรัฐบาลทักษิณเป็นนโยบายที่ถูกตรวจสอบการทุจริต เช่น นโยบายบ้านคนจน ประเด็นหลักที่ถูกนำเสนอจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับการตรวจสอบความทุจริตนโยบายเหล่านั้น โดยมีแหล่งข่าวส่วนใหญ่มาจากองค์กรเฉพาะกิจที่ทำหน้าที่ตรวจสอบนโยบายนั้น ดังตารางที่ 1 แสดงวาระข่าวสารในยุครัฐบาลทักษิณและหลังรัฐบาลทักษิณ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบวาระข่าวสารในยุครัฐบาลทักษิณและหลังรัฐบาลทักษิณ

นโยบายประชานิยม	รัฐบาลทักษิณ	รัฐบาลสุรยุทธ์		
	ประเด็นนำเสนอ	แหล่งข่าวสาร	ประเด็นนำเสนอ	แหล่งข่าวสาร
30 บาท รักษาทุกโรค	การก่อตัว/ปิดตัว ใหฺรายละเอียดและความคืบหน้าเกี่ยวกับตัวนโยบายและการดำเนินนโยบาย	รัฐ/ รัฐบาล/ รัฐวิสาหกิจ	การแก้ไข ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง นโยบายและการดำเนินงาน	รัฐ/ รัฐบาล/ รัฐวิสาหกิจ
ห่วยบนดิน	การก่อตัว/ปิดตัว ใหฺรายละเอียดและความคืบหน้าเกี่ยวกับตัวนโยบายและการดำเนินนโยบาย	รัฐ/ รัฐบาล/ รัฐวิสาหกิจ	การแก้ไข ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง นโยบายและการดำเนินงาน	รัฐ/ รัฐบาล/ รัฐวิสาหกิจ
บ้านคนจน	หลักการ รายละเอียดและความคืบหน้าเกี่ยวกับการดำเนินนโยบาย/โครงการ	รัฐ/ รัฐบาล/ รัฐวิสาหกิจ	รายละเอียด/ความคืบหน้าการตรวจสอบนโยบาย/โครงการ	องค์กรเฉพาะกิจ

สำหรับทิศทางเนื้อหาหรือกรอบเนื้อหา หนังสือพิมพ์นำเสนอเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับนโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรคไปที่ประเด็นความไม่ไว้วางใจในคุณภาพการรักษายาบาลและการจัดสรรงบประมาณโดยที่รัฐบาลทักษิณได้พยายามสร้างความเชื่อมั่นใน

เรื่องดังกล่าว ขณะเดียวกันได้เกิดความขัดแย้งแตกแยกระหว่างผู้ดำเนินนโยบายและผู้ปฏิบัติงานตามนโยบาย แต่ในรัฐบาลสุรยุทธ์ นำเสนอไปที่ความบกพร่องของนโยบายรัฐบาลสุรยุทธ์จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายดังกล่าวให้ดีขึ้น

นโยบายห้วยบนดินในรัฐบาลทักษิณถูกนำเสนอไปที่การใช้ห้วยบนดินแก้ปัญหาผู้มีอิทธิพล ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา โดยรัฐบาลทักษิณพยายามอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและชักจูงใจให้ซื้อห้วยบนดินแทนห้วยใต้ดิน ส่วนในรัฐบาลสุรยุทธ์ นำเสนอไปที่ความสำคัญและจำเป็นต้องดำเนินนโยบายห้วยบนดินต่อไป แต่ห้วยบนดินสร้างความเสียหายต่อสังคม รัฐบาลสุรยุทธ์จึงต้องแก้ไขปรับเปลี่ยนและกำหนดมาตรการป้องกันทางสังคม นอกจากนี้ยังมีการใช้เงินไม่โปร่งใส และมีการสนับสนุนให้เอาผิดกับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยคนในรัฐบาลทักษิณแสดงความบริสุทธิ์ใจและชี้ว่าเป็นโครงการที่มีประโยชน์ต่อสังคม โดยประชาชนชื่นชอบห้วยบนดินของรัฐบาลทักษิณมากกว่าห้วยบนดินแบบใหม่ของรัฐบาลสุรยุทธ์

ส่วนนโยบายบ้านคนจน ถูกนำเสนอไปที่การดำเนินนโยบายเพื่อช่วยเหลือคนยากจนให้มีบ้านอยู่อาศัย โดยรัฐบาลทักษิณมีความตั้งใจและทุ่มเทสร้างที่อยู่อาศัยให้คนยากจน และอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ เช่น ให้ประชาชนได้ซื้อเฟอร์นิเจอร์ราคาถูก แต่ในรัฐบาลสุรยุทธ์ นำเสนอว่ามีการทุจริตเรียกรับสินบนในโครงการบ้านเอื้ออาทร และเป็นโครงการที่มีปัญหาและข้อบกพร่อง จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินโครงการให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

สำหรับการนำเสนอบทบรรณาธิการทั้งในยุครัฐบาลทักษิณและรัฐบาลสุรยุทธ์ นโยบายประชานิยมทั้ง 3 นโยบาย ถูกนำเสนอทั้งในทิศทางลบและบวก โดยใช้วิธีการวางกรอบเนื้อหาตามแนวคิดของ Robert Entman ทั้งการนิยามปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ ประเมินค่าทางศีลธรรม และสนับสนุนแนวทางแก้ไขปัญหา โดยเนื้อหาของบทบรรณาธิการในแต่ละนโยบายสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันกับเนื้อหาข่าวที่นำเสนอในแต่ละช่วงรัฐบาล

ดังนั้น จึงตอบปัญหาการวิจัยได้ว่า การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของหนังสือพิมพ์ในยุครัฐบาลทักษิณและยุคหลังรัฐบาลทักษิณมีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานการวิจัย

ปรากฏการณ์ความแตกต่างกันดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่านโยบายประชานิยมที่ถูกนำเสนอออกสู่สังคมโดยผ่านสื่อมวลชนในแต่ละยุคสมัยนั้น **นักการเมืองหรือกลุ่มที่มีบทบาทในสังคม**เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดวาระข่าวสารให้กับสังคม

โดยเฉพาะรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเห็นได้จากแหล่งข่าวสารส่วนใหญ่ที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของนโยบายประชานิยม มักหนีไม่พ้นรัฐบาลหรือผู้ที่มีอำนาจชี้นำทิศทางนโยบายในขณะนั้น

นอกจากรัฐบาลจะสามารถกำหนดวาระข่าวสารส่วนหนึ่งในสังคมได้แล้ว สำหรับทิศทางหรือกรอบของเนื้อหาที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชนนั้น ส่วนหนึ่งก็ถูกกำหนดโดยนักการเมืองที่เป็นรัฐบาลหรือผู้มีบทบาทในสังคมเช่นเดียวกัน ซึ่งสามารถอภิปรายตามทฤษฎีการครองอำนาจนำ (Hegemony) ได้ว่า เมื่อหนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญ และเผยแพร่รายงานข่าวสารเกี่ยวกับรัฐ โดยเฉพาะข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายและการดำเนินงานของรัฐ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้รัฐบาลเข้ามาใช้พื้นที่ในการกำหนดประเด็นข่าวสารและถ่ายทอดเนื้อหาตามที่ต้องการ อันส่งผลต่อทิศทางของเนื้อหา โดยเฉพาะเนื้อหาข่าวที่หนังสือพิมพ์ต้องรายงานไปตามข้อเท็จจริง สื่อมวลชนจึงกลายเป็นเครื่องมือหรือช่องทางให้แก่รัฐบาลในการถ่ายทอดความคิดเพื่อสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นกับรัฐบาลของตน ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลในยุคสมัยใดก็ตาม

ดังนั้น ในยุคที่รัฐบาลทักษิณซึ่งเป็นผู้ริเริ่มนโยบายประชานิยม มีอำนาจบริหารประเทศ เนื้อหาส่วนใหญ่ในหนังสือพิมพ์จึงได้ปรากฏการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่นโยบายประชานิยม ให้เห็นว่าเป็นนโยบายที่ทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ทำให้เกิดการยอมรับในตัวรัฐบาลและนโยบายของรัฐบาล ตัวอย่างเช่น ผลการวิจัยการนำเสนอนโยบายบ้านคนจน ในสมัยรัฐบาลทักษิณ ได้ปรากฏเนื้อหาว่าเป็นนโยบายที่รัฐบาลตั้งใจและทุ่มเทให้คนยากจนมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง เพื่อจะได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นต้น ขณะที่ ในสมัยรัฐบาลสุรยุทธ์ซึ่งมาจากการทำรัฐประหาร ภายใต้จุดยืนต่อต้านรัฐบาลทักษิณ เนื้อหาส่วนใหญ่ในหนังสือพิมพ์มีลักษณะส่งผลเสียต่อรัฐบาลทักษิณและนโยบายของรัฐบาลทักษิณ ดังตัวอย่าง ผลการวิจัยการนำเสนอนโยบายบ้านคนจนในรัฐบาลสุรยุทธ์ ได้ปรากฏเนื้อหาว่านโยบายบ้านคนจนของรัฐบาลทักษิณมีการทุจริต มีปัญหาเรื่องคุณภาพความล่าช้า และพื้นที่ก่อสร้างซ้ำซ้อน ทำให้ประชาชนเดือดร้อนและประเทศชาติเสียหาย เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่า เนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ทั้งในยุครัฐบาลทักษิณและยุคหลังรัฐบาลทักษิณ ไม่ว่าจะเป็นวาระข่าวสารหรือทิศทางของเนื้อหาจะเปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางที่รัฐบาลในแต่ละยุคมีต่อนโยบายประชานิยม โดยอาศัยความได้เปรียบของการเป็นรัฐบาล ในการใช้พื้นที่ของสื่อมวลชนเพื่อสะท้อนแนวทางของตนที่มีต่อนโยบายประชานิยมออกสู่สังคม

2. หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ และหนังสือพิมพ์แนวธุรกิจมีวาระข่าวสาร และทิศทางเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร และปัจจัยใดมีผลต่อวาระข่าวสาร และทิศทางเนื้อหาดังกล่าว

จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่าวาระข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของหนังสือพิมพ์บางประเภทมีความแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ประเภทอื่น กล่าวคือ ในช่วงรัฐบาลทักษิณ การนำเสนอนโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรคและนโยบายห่วยบนดินนั้น นสพ.กรุงเทพธุรกิจให้ความสำคัญกับประเด็นความคิดเห็น ปฏิบัติการและความเคลื่อนไหวของบุคคลหรือหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ส่วนในนโยบายบ้านคนจน นสพ.มติชนให้ความสำคัญกับประเด็นเกี่ยวกับปฏิกริยาของประชาชน ซึ่งแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นเช่นเดียวกัน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบวาระข่าวสารของหนังสือพิมพ์แต่ละประเภท

หนังสือพิมพ์	ประเด็นนำเสนอ						แหล่งข่าวสาร					
	30 บาท รักษาทุกโรค		ห่วยบนดิน		บ้านคนจน		30 บาท รักษาทุกโรค		ห่วยบนดิน		บ้านคนจน	
	ทักษิณ	สุรยุทธ์	ทักษิณ	สุรยุทธ์	ทักษิณ	สุรยุทธ์	ทักษิณ	สุรยุทธ์	ทักษิณ	สุรยุทธ์	ทักษิณ	สุรยุทธ์
มติชน	การต่อต้านบีตส์ ไร่ รายละเอียด และ ความตื่นหน้า เกี่ยวกับค่านิยม และการดำเนิน นโยบาย	การแก้ไข ปัญหุป เปลี่ยนแปลง นโยบาย และการ ดำเนินงาน	การต่อต้าน บีตส์ ไร่ รายละเอียด และ ความตื่นหน้า เกี่ยวกับค่านิยม และการดำเนิน นโยบาย	การแก้ไข ปัญหุป เปลี่ยนแปลง นโยบาย และการ ดำเนินงาน	ปฏิกริยาของ ประชาชน	รายละเอียด/ ความตื่นหน้า การตรวจสอบ นโยบาย/ โครงการ	รัฐ	รัฐ	รัฐ	รัฐ	รัฐ	องค์กร เฉพาะกิจ
ไทยรัฐ	การต่อต้านบีตส์ ไร่ รายละเอียด และ ความตื่นหน้า เกี่ยวกับค่านิยม และการดำเนิน นโยบาย	การแก้ไข ปัญหุป เปลี่ยนแปลง นโยบาย และการ ดำเนินงาน	การต่อต้าน บีตส์ ไร่ รายละเอียด และ ความตื่นหน้า เกี่ยวกับค่านิยม และการดำเนิน นโยบาย	การแก้ไข ปัญหุป เปลี่ยนแปลง นโยบาย และการ ดำเนินงาน	หลักการ รายละเอียด และ ความตื่นหน้า เกี่ยวกับ ค่านิยม/นโยบาย/ โครงการ	รายละเอียด/ ความตื่นหน้า การตรวจสอบ นโยบาย/ โครงการ	รัฐ	รัฐ	รัฐ	รัฐ	รัฐ	องค์กร เฉพาะกิจ
กรุงเทพธุรกิจ	ข้อมูล ความ ตื่นหน้า ปฏิกริยา และการ เคลื่อนไหวของ บุคคลหน่วยงาน/ องค์กรอื่น	การแก้ไข ปัญหุป เปลี่ยนแปลง นโยบาย และการ ดำเนินงาน	ข้อมูล ความ ตื่นหน้า ปฏิกริยาและ การเคลื่อนไหว ของบุคคล/ หน่วยงาน/ องค์กรอื่น	การแก้ไข ปัญหุป เปลี่ยนแปลง นโยบาย และการ ดำเนินงาน	หลักการ รายละเอียด และ ความตื่นหน้า เกี่ยวกับ ค่านิยม/นโยบาย/ โครงการ	รายละเอียด/ ความตื่นหน้า การตรวจสอบ นโยบาย/ โครงการ	รัฐ	รัฐ	รัฐ	รัฐ	รัฐ	รัฐ

* ช่องที่ถมดำ แสดงถึงวาระข่าวสารที่หนังสือพิมพ์นำเสนอแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ

ด้านทิศทางหรือกรอบเนื้อหา การนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทสามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะที่หนึ่ง หนังสือพิมพ์แต่ละประเภทต่างนำเสนอเนื้อหาส่วนหนึ่งคล้ายคลึงกัน และย้งนำเสนอเนื้อหาในแง่มุมอื่นๆ แตกต่างกันด้วย ตัวอย่างเช่น การนำเสนอนโยบายบ้านคนจนในรัฐบาลทักษิณ หนังสือพิมพ์ต่างนำเสนอเนื้อหาคล้ายคลึงกันว่าเป็นนโยบายที่ช่วยเหลือคนยากจน โดยรัฐบาลมีความตั้งใจ

และทຸ່ມเທສຣຳງທີ່ຢູ່ອາສັຍໃຫ້ຄົນຍາກຈົນ ໂດຍທີ່ໜັງສືອຸພິມພໍ້ແຕ່ລະປະເຄທຍັງໄດ້ນຳເສນອ ເນື້ອຫາອື່ນແຕກຕ່າງກັນໄປ ໂດຍ *ນສພ.ມຕິຊນ*ນຳເສນອວ່າເປັນນິໂຍບາຍທີ່ເປັນຄວາມຮຸ່ງຂອງ ປະຊາຊົນທີ່ຈະມີທີ່ຢູ່ອາສັຍເປັນຂອງຕົນເອງ *ນສພ.ໄທຍຣັຖ*ນຳເສນອວ່າ ພຣຣຄຣຸ່ມຣັຖບຸລ ແຍ່ງຈົງກັນດູແລ່ໂຄຣງການຯ ແລະ *ນສພ.ກຸຣຸງເທບຮຸຣຸກິຈ*ນຳເສນອວ່າ ນິໂຍບາຍບ້ານຄົນຈົນຊ່ວຍໃຫ້ ເສຣຣຮຸກິຈເຕີບໂຕ ແຕ່ອາດເຮັດໃຫ້ເກີດປັນຫາທີ່ຢູ່ອາສັຍສົນຕຣາດ ແລະມີການດຳເນີນງານທີ່ມີ ຄຸນຄາພາແລະໄມໂປຣັງໄສ ຫຼືອໃນການນຳເສນອນິໂຍບາຍ 30 ບາທຣັກຊາທຸກໂຣກໃນຣັຖບຸລສຸຣຸຍຸຸຸຸ ໜັງສືອຸພິມພໍ້ຕ່າງນຳເສນອເນື້ອຫາຄ້າຍຄືກັນວ່າເປັນນິໂຍບາຍທີ່ມີຂັບກຢຣ່ອງ ຈຳເປັນຕ້ອງ ປັບປຸງເປັນໃຈດີຈັ້ນ ໂດຍ *ນສພ.ມຕິຊນ*ນຳເສນອອີກວ່າມີການໃຊ້ເງິນໄມໂປຣັງໄສ *ນສພ.ໄທຍຣັຖ* ນຳເສນອວ່າເປັນນິໂຍບາຍທີ່ສ້າງປັນຫາກ່ອໃຫ້ເກີດການແບ່ງແຍກໃນສັງຄົມ ແລະ*ນສພ.ກຸຣຸງເທບ ຮຸຣຸກິຈ*ນຳເສນອວ່ານິໂຍບາຍດັ່ງຄຳວ່າເປັນເຄື່ອງມືອາເສຍງາທາງການເມືອງ ເປັນຕົ້ນ

ລັກຊະນະທີ່ສອງ ໜັງສືອຸພິມພໍ້ບາງປະເຄທນຳເສນອເນື້ອຫາຂັດແຍ່ງກັບ ໜັງສືອຸພິມພໍ້ປະເຄທອື່ນ ຕົວຢ່າງເຊັ່ນ ໃນປະເດັນເຣື່ອງລຶທິປະໄໝຊັ້ນການຣັກຊາໂຣກຂອງ ນິໂຍບາຍ 30 ບາທ ຣັກຊາທຸກໂຣກ ໃນຣັຖບຸລທັກຊົນ *ນສພ.ໄທຍຣັຖ* ນຳເສນອວ່າເປັນນິໂຍບາຍທີ່ ໄມ່ຮອບຄຸມການຣັກຊາທຸກໂຣກ ໄມ່ສາມາດເປັນທີ່ຟັ່ງໃຫ້ແກ່ຜູ້ປ່ວຍໂຣກເຣື້ອຣັງ ໃນພະທີ່ ໜັງສືອຸພິມພໍ້ປະເຄທອື່ນນຳເສນອວ່າເປັນນິໂຍບາຍທີ່ຮອບຄຸມການຣັກຊາໂຣກໄດ້ເຄືອບທຸກຊົນ ເປັນໂຄຣງການທີ່ຊ່ວຍເຫຼືອຄົນຍາກຈົນໃຫ້ຈ່າຍຄ່າຣັກຊາພາຍາບຸລໃນຣາຄາດູກ ແລະເປັນທີ່ຟັ່ງຟັງ ໃຫ້ແກ່ຜູ້ປ່ວຍໂຣກເຣື້ອຣັງ

ລັກຊະນະທີ່ສາມ ໜັງສືອຸພິມພໍ້ແຕ່ລະປະເຄທນຳເສນອເນື້ອຫາແຕກຕ່າງກັນ ອຢ່າງສົນເຈັງ ເຊັ່ນ ການນຳເສນອບທຣຣຣາດຶກນິໂຍບາຍຮວຍບົນດິນໃນຣັຖບຸລທັກຊົນ *ນສພ.ມຕິຊນ*ກຣະຕຸ້ນເຕືອນໃຫ້ດຳເນີນນິໂຍບາຍໂດຍໄມ່ໃຫ້ຣັຖມອມເມາປະຊາຊົນ ເພຣະເປັນ ນິໂຍບາຍທີ່ເຮັດໃຫ້ປະຊາຊົນຈົນງາຍໃນອາຍຸມຸຊ *ນສພ.ໄທຍຣັຖ* ເຫັນວ່ານິໂຍບາຍຮວຍບົນດິນ ມີຂັບກຢຣ່ອງ ໄມ່ສາມາດແກ້ປັນຫາຮວຍໄດ້ດິນໄດ້ ການອອກງາວລໍມີຈຳນວນນ້ອຍແລະ ໄມ່ໂປຣັງໄສ ຣັຖບຸລໃຊ້ຈ່າຍເງິນອຢ່າງໄມ່ມີກຸຣຸເຄຣທ໌ແລະເຫຼີກເສຍກາຊີ ສ່ວນ *ນສພ.ກຸຣຸງເທບ ຮຸຣຸກິຈ*ເຫັນວ່າເປັນນິໂຍບາຍທີ່ໄດ້ຮັບຄວາມຊັ້ນຊົມຈາກປະຊາຊົນ ແຕ່ອາດເຮັດໃຫ້ຣັຖບຸລລະເຍການ ແກ້ໄຂຜລກຣະທບດ້ານຕ່າງໆ

ຜລການຣິວິຈັດດັ່ງຄຳວ່າ ສະທ້ອນໃຫ້ເຫັນວ່າການນຳເສນອວາຣະບ້າວສາຣຫຼືເນື້ອຫາເຄື່ຍ ກັບນິໂຍບາຍປະຊາຊົນຢຸມຂອງໜັງສືອຸພິມພໍ້ໄມ່ວ່າຈະເປັນນິໂຍບາຍໃດ ຫຼືນຳເສນອໃນຍຸດສັມຍ ໂຕ ໜັງສືອຸພິມພໍ້ແຕ່ລະປະເຄທມີການນຳເສນອທີ່ແຕກຕ່າງກັນ ຈົ່ງຕອບປັນຫາການຣິວິຈັດໄດ້ວ່າ ໜັງສືອຸພິມພໍ້ເຈັງຄຸນຄາພາ ໜັງສືອຸພິມພໍ້ເຈັງປຣົມາຣ ແລະໜັງສືອຸພິມພໍ້ແນວຮຸກິຈມີວາຣະ ບ້າວສາຣ ແລະທິສທາງເນື້ອຫາເຄື່ຍກັບນິໂຍບາຍປະຊາຊົນຢຸມແຕກຕ່າງກັນ ຈົ່ງສອດຄ່ອງ ກັບຂໍ້ອະນຸຍາດການຣິວິຈັດ

ปรากฏการณ์การนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันของหนังสือพิมพ์ดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่าหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับแต่ละประเภทมีแนวทางการนำเสนอเป็นของตนเอง แนวทางนั้นอาจคล้ายคลึงหรือแตกต่างกับหนังสือพิมพ์ประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ในฐานะเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารได้คัดเลือก กลั่นกรอง ประมวลเนื้อหาก่อนเผยแพร่สู่ผู้รับสาร การทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ถูกกำหนดโดยแนวทาง จุดยืนและนโยบายขององค์กรหนังสือพิมพ์ ตลอดจนการรับรู้ของผู้รับสารของหนังสือพิมพ์แต่ละประเภท ตามแนวคิดของ Becker และ Roberts (1992) กล่าวคือ การนำเสนอนโยบายบ้านคนจนของ นสพ.มติชน ซึ่งให้ความสำคัญกับประเด็นปฏิกิริยาของประชาชน แตกต่างไปจากหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นนั้น เนื่องจาก นสพ.มติชนมีหลักการนำเสนอข่าวนโยบายของรัฐบาลโดยแบ่งการนำเสนอข่าวสารออกเป็นช่วงที่ให้รายละเอียดของนโยบาย ช่วงนำเสนอความคิดเห็นของฝ่ายต่าง ๆ และช่วงนำเสนอผลกระทบที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงปรากฏให้เห็นว่าประเด็นเรื่องปฏิกิริยาของประชาชนเป็นวาระสำคัญของนสพ.มติชน

เช่นเดียวกับ นสพ.กรุงเทพธุรกิจ ที่มีหลักการนำเสนอข่าวโดยเลือกข่าวที่มีความน่าสนใจมีผลกระทบต่อสังคม สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมไปสู่อื่น ๆ หรือมีผู้เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็นไว้หลายคน จึงปรากฏว่าในการนำเสนอนโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรคและนโยบายห้วยบนดินนั้น นสพ.กรุงเทพธุรกิจให้ความสำคัญกับประเด็นความคิดเห็น ปฏิกิริยาและความเคลื่อนไหวของบุคคลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น

สำหรับการนำเสนอของ นสพ.มติชนในนโยบายบ้านคนจนสมัยรัฐบาลทักษิณ ซึ่งมีวาระข่าวสารเป็นเรื่องปฏิกิริยาของประชาชน แต่แหล่งข่าวสารมาจากภาครัฐแทนที่จะเป็นภาคประชาชนนั้น เนื่องจากในการนำเสนอประเด็นปฏิกิริยาฯ ดังกล่าว นสพ.มติชนได้นำเสนอเหตุการณ์ บรรยายภาพ ตลอดจนจำนวนผู้จองบ้านคนจนเป็นหลัก โดยส่วนใหญ่จะเลือกแหล่งข่าวจากภาครัฐซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลการจัดงานดังกล่าว

ส่วนการนำเสนอของ นสพ.กรุงเทพธุรกิจในนโยบายบ้านคนจนในรัฐบาลสุรยุทธ์ ซึ่งมีวาระข่าวสารเป็นเรื่องเกี่ยวกับการตรวจสอบนโยบายหรือโครงการของรัฐบาลทักษิณ แต่แหล่งข่าวสารส่วนใหญ่กลับมาจากภาครัฐแทนที่จะเป็นองค์กรเฉพาะกิจ เหมือนอย่างหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น เป็นเพราะว่าในการนำเสนอประเด็นการตรวจสอบนโยบายบ้านคนจน นสพ.กรุงเทพธุรกิจ ได้ให้ความสำคัญกับแหล่งข่าวสารที่เป็นหน่วยงานรัฐอย่างการเคหะแห่งชาติและกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีการตรวจสอบการก่อสร้างโครงการ ตลอดจนการบริหารจัดการโครงการของเอกชนในโครงการ

บ้านเอื้ออาทร แยกต่างหากจากการตรวจสอบขององค์กรเฉพาะกิจ ทั้งนี้การให้ความสำคัญกับแหล่งข่าวสารดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการนำเสนอนโยบายประชานิยมในรัฐบาลสุรยุทธ์ของนสพ.กรุงเทพธุรกิจซึ่งให้ความสำคัญและเกาะติดนโยบายหรือสิ่งที่รัฐบาลสุรยุทธ์ทำภายใน 1 ปี

สำหรับผลการวิจัยทิศทางหรือกรอบเนื้อหาซึ่งสะท้อนว่าหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทมีเนื้อหาบางส่วนคล้ายคลึงกันและเนื้อหาบางส่วนแตกต่างกันนั้น การนำเสนอเนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาส่วนหนึ่งของหนังสือพิมพ์ถูกกำหนดโดยเหตุการณ์หรือสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น ซึ่งอาจมาจากวาระข่าวสารนโยบาย (policy agenda) หรือวาระข่าวสารสาธารณะ (public agenda) เช่น รัฐบาลแถลงข่าว หรือ ประชาชนรวมตัวเคลื่อนไหวคัดค้านนโยบาย ซึ่งล้วนเป็นผู้มีส่วนกำหนดทิศทางของเนื้อหาด้วยว่าจะเป็นไปอย่างไรนอกเหนือจากวาระข่าวสารที่ถูกกำหนดโดยสื่อมวลชน (media agenda) เพียงอย่างเดียว ส่วนเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์นำเสนอแตกต่างกันนั้น เป็นเพราะปัจจัยด้านจุดยืน/นโยบายขององค์กร และการรับรู้ของผู้รับสาร ซึ่งหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทมีผู้รับสารเฉพาะกลุ่มของตน จึงส่งผลต่อการเฝ้าประตู่ข่าวสารของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอประเด็นหรือแง่มุมอื่นๆ เป็นของตนด้วย ทำให้เนื้อหาที่ปรากฏขึ้นในหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทมีลักษณะแตกต่างกันไป ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ยกตัวอย่างเช่น การนำเสนอนโยบายบ้านคนจนในรัฐบาลทักษิณ หนังสือพิมพ์ทุกประเภทนำเสนอในทิศทางเดียวกันว่าเป็นนโยบายที่ช่วยให้คนยากจนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ขณะเดียวกัน นสพ.มติชน ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ มีกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง ได้เลือกนำเสนอในแง่มุมของ *ปฏิริยาการยอมรับและชื่นชมนโยบายบ้านคนจน* นสพ.ไทยรัฐ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ มีกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่คือประชาชนทั่วไป เข้าถึงชาวบ้านผู้มีรายได้น้อย ได้นำเสนอการขัดแย้งอย่างชัดเจนดูแลโครงการบ้านคนจน เพื่อเอาใจประชาชน เนื่องจากเป็นโครงการที่ได้รับความนิยมมากจากประชาชนผู้มีรายได้น้อย และนสพ.กรุงเทพธุรกิจ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์แนวธุรกิจ มีกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจ ได้เลือกนำเสนอว่า *นโยบายบ้านคนจนช่วยให้เศรษฐกิจเติบโต* แต่อาจทำให้เกิดปัญหาที่อยู่อาศัยอันตลาค ซึ่งเป็นแง่มุมทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

ส่วนการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์บางประเภทซึ่งขัดแย้งกับหนังสือพิมพ์ประเภทอื่น อย่างกรณีเรื่องสิทธิประโยชน์ในนโยบาย 30 บาทฯ ของ นสพ.ไทยรัฐนั้น อาจเป็นเพราะว่า นสพ.ไทยรัฐ ซึ่งมีกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านทั่วไปโดยเฉพาะคนระดับล่างและระดับกลาง ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากนโยบาย 30 บาทฯ นสพ.

ไทยรัฐอาจมองว่าประชาชนระดับล่างและระดับกลางมีความจำเป็นต้องได้รับสิทธิประโยชน์ครอบคลุมทุกโรคตลอดจนโรคเรื้อรังต่างๆ การที่รัฐบาลทักษิณให้สิทธิครอบคลุมไม่ครบทุกโรคนั้นจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญมาก แม้นโยบายดังกล่าวจะให้สิทธิรักษาโรคจำนวนมากแล้วก็ตามแต่ยังไม่ครอบคลุมครบทุกโรค การนำเสนอดังกล่าวจึงเป็นการทำหน้าที่ติดตามและสอดส่องการดำเนินนโยบายของรัฐบาล (Watchdog of the government) พร้อมสะท้อนข่าวสารความต้องการของประชาชนกลับไปยังภาครัฐ นอกจากนี้ ในอีกนัยหนึ่งด้วยลักษณะของหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ ซึ่งมีวิธีการนำเสนอเน้นไปที่การดึงดูดความสนใจและการเข้าถึงประชาชนให้ได้มาก การพาดหัวข่าวหรือนำเสนอประเด็นการไม่ครอบคลุมครบทุกโรคจะช่วยสร้างความสนใจจากประชาชนที่ต่อหนังสือพิมพ์ได้มากขึ้นด้วย

สำหรับการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงของหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทนั้น ยังเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทแต่ละฉบับมีความคิดหรือมุมมองต่อการคัดเลือกหรือการนำเสนอเรื่องหรือประเด็นต่างๆ เป็นของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาไม่ใช่การนำเสนอข่าวหรือรายงานเหตุการณ์ซึ่งต้องนำเสนอไปตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแล้ว อย่างเช่นบทบรรณาธิการ ซึ่งหนังสือพิมพ์จะมีโอกาสนำเสนอโดยสะท้อนจุดยืน ความคิดเห็น หรือทัศนคติของตนที่มีต่อเรื่องหรือประเด็นนั้นๆ ได้อย่างเต็มที่ จึงปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งว่าการนำเสนอบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทมีความแตกต่างกันแม้จะเป็นเรื่องหรือประเด็นเดียวกันก็ตาม ซึ่งความแตกต่างกันนั้นจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจุดยืนหรือหลักการของหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันของหนังสือพิมพ์แต่ละประเภทดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ได้สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งระบุว่าปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ ได้แก่ จุดยืนขององค์กร วิจารณ์ญาณของผู้สื่อข่าว คุณค่าทางข่าวโดยเฉพาะในเรื่องผลกระทบต่อสังคมของนโยบายนั้น ตลอดจนสภาพการณ์ในสังคมขณะนั้น

นอกจากนี้ ปัจจัยเรื่อง**สภาพการณ์ทางสังคมขณะที่มีการนำเสนอ**นโยบายก็มีอิทธิพลต่อความแตกต่างกันของวาระข่าวสารและเนื้อหา นโยบายประชานิยมในรัฐบาลทั้งสองเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในกระบวนการกำหนดวาระข่าวสารตามแนวคิดของ Rogers และ Dearing ได้กล่าวถึงปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดวาระ

ข่าวสาร เช่น จากสภาพที่แท้จริงของสังคมว่าขณะนั้นมีเรื่องอะไรที่เป็นวาระสำคัญจำเป็นจริง ๆ เช่น เป็นช่วงอยู่ระหว่างการผลักดันเปลี่ยนทางการเมือง

ในช่วงรัฐบาลสุรยุทธ์ซึ่งมีสภาพการณ์ทางสังคมแตกต่างไปจากในช่วงรัฐบาลทักษิณ จึงส่งผลต่อการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนเช่นกัน กล่าวคือ ในสมัยรัฐบาลสุรยุทธ์มีกระแสความขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้น มีการตรวจสอบโครงการและนโยบายของรัฐบาลทักษิณ การนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์จึงสะท้อนสภาพการณ์ดังกล่าวซึ่งมีความซับซ้อนและแง่มุมในการนำเสนอมากขึ้น รวมทั้งการที่รัฐบาลสุรยุทธ์ประกาศอย่างชัดเจนว่าจะเข้ามาบริหารประเทศเพียง 1 ปี หนังสือพิมพ์จึงไม่ได้คาดหวังหรือกระตุ้นให้รัฐบาลสุรยุทธ์ทำอะไรมาก เพียงแต่มีการเกาะติดนโยบายหรือสิ่งที่รัฐบาลสุรยุทธ์จะทำภายใน 1 ปีเท่านั้น (ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก)

อย่างไรก็ตาม อีกปัจจัยหนึ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ คือ วงจรชีวิตของนโยบาย กล่าวคือ ในยุคของรัฐบาลทักษิณ นโยบายประชานิยมส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงของการก่อตัว การประกาศ การนำนโยบายไปปฏิบัติ ในขั้นตอนนี้หนังสือพิมพ์ได้เข้ามามีบทบาทเป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน (Channel of Communications) การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในช่วงนี้ส่วนใหญ่มักมีลักษณะของการให้รายละเอียดนโยบาย แนวทางการปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจนโยบาย นำเสนอความคิดเห็นของฝ่ายต่างๆ ไปสู่รัฐบาล ดังที่สะท้อนในผลการวิจัยว่าในสมัยของรัฐบาลทักษิณ หนังสือพิมพ์นำเสนอประเด็นการเปิดตัว รายละเอียด และการดำเนินนโยบายของรัฐบาลทักษิณ เป็นวาระสำคัญ นอกจากนี้ ยังรวมถึงขั้นการประเมินผลนโยบาย ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการปฏิบัติตามนโยบาย ในขั้นตอนนี้สื่อหนังสือพิมพ์เริ่มมีบทบาทในการประเมิน สอดส่องและตรวจสอบผลการดำเนินนโยบายของรัฐบาล (Watchdog of the government) ซึ่งถือเป็นบทบาททางการเมืองอย่างหนึ่งด้วย

ขณะที่ในสมัยของรัฐบาลสุรยุทธ์ เป็นช่วงที่ผลลัพธ์จากการปฏิบัตินโยบายประชานิยมได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว สร้างผลดีหรือผลเสียต่อสังคม จึงนำไปสู่วงจรชีวิตขั้นสุดท้ายของนโยบาย คือ หากนโยบายเหล่านั้นไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ได้ หรือส่งผลกระทบสร้างปัญหาในเรื่องต่างๆ ให้เกิดขึ้น ก็จะมีการพิจารณายกเลิกนโยบายนั้น หรือดำเนินนโยบายต่อไปโดยปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ดังที่สะท้อนในผลการวิจัยว่าในช่วงรัฐบาลสุรยุทธ์ มีการนำเสนอประเด็นการแก้ไขปรับเปลี่ยนและตรวจสอบนโยบายของรัฐบาลทักษิณ เป็นวาระสำคัญ

วงจรชีวิตของนโยบายดังกล่าว สอดคล้องกับแนวทางการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ซึ่งนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายในแต่ละช่วงไม่เหมือนกัน โดยในช่วงเริ่มต้นนโยบาย จะนำเสนอรายละเอียดของนโยบายอย่างละเอียดครบถ้วน และรอบด้านมากที่สุด ในช่วงการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีการจับตามองเรื่องการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติตามนโยบาย และในช่วงสุดท้าย เมื่อผลจากการปฏิบัติตามนโยบายเกิดขึ้น จะนำเสนอโดยให้รายละเอียดทั้งผลดีผลเสียอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งมีติดตามดูเป็นระยะๆ และมีข้อสังเกตหรือตั้งคำถามไปยังรัฐบาล เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของนโยบายนั้นๆ (ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก)

นอกเหนือจากผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในการวิเคราะห์เนื้อหายังพบการสะท้อนภาพของนโยบายประชานิยมทั้งในสมัยรัฐบาลทักษิณและหลังรัฐบาลทักษิณ กล่าวคือ

ในยุคสมัยของรัฐบาลทักษิณ ได้สะท้อนภาพของนโยบายประชานิยมว่า

- เป็นนโยบายที่รัฐบาลตั้งใจและทุ่มเททำเพื่อประชาชน
- เป็นนโยบายที่ประชาชนต้องการ
- เป็นนโยบายที่ช่วยเหลือประชาชนและช่วยแก้ปัญหาอื่นๆ ในสังคมได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีกระแสความไม่เชื่อมั่นในตัวนโยบายหรือการดำเนินนโยบาย หรือมีความแตกแยกในการดำเนินงาน จะปรากฏเนื้อหาในลักษณะว่า

- รัฐบาลมั่นใจว่าดำเนินนโยบายมาถูกทาง

ขณะที่ในยุคหลังรัฐบาลทักษิณ ได้สะท้อนภาพของนโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณว่า

- นโยบายมีปัญหาและข้อบกพร่อง
- เป็นนโยบายที่สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชน
- ในการดำเนินนโยบายมีการใช้เงินอย่างไม่โปร่งใส
- รัฐบาลทักษิณมีความผิดจากการดำเนินนโยบาย จึงต้องเร่งดำเนินการเอาผิด
- นโยบายบางอย่างมีความสำคัญและจำเป็นต้องดำเนินการต่อไป แต่ต้องมีการแก้ไขในบางส่วน

ลักษณะดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์การถ่ายทอดอุดมการณ์นโยบายประชานิยม ซึ่งสามารถอภิปรายตามทฤษฎีการครองอำนาจนำ (Hegemony Theory) ได้ว่าทฤษฎีการครองอำนาจนำซึ่งกล่าวถึงการใช้อุดมการณ์เป็นเครื่องมือในการปกครอง เพื่อทำให้เกิดการยอมรับในตัวผู้ปกครองหรือกลุ่มอำนาจนั้น เป็นการสร้างภาวะการครอบครองความคิดหรือมีอำนาจเหนือกลุ่ม/ชนชั้นอื่นๆ ในสังคม เพื่อสร้างไว้ซึ่งพลังทางการเมืองและเศรษฐกิจของกลุ่มตน โดยผ่านอุดมการณ์หลักของสังคม

ในสมัยที่รัฐบาลทักษิณได้บริหารปกครองประเทศอยู่นั้น ได้ใช้กลไกนโยบายในการครองอำนาจนำ ให้เห็นว่านโยบายประชานิยมซึ่งเป็นนโยบายของตนเป็นนโยบายที่ช่วยเหลือประชาชนและสังคมได้ เป็นที่ชื่นชอบต้องการของประชาชน รัฐบาลผู้เป็นเจ้าของนโยบายมีความทุ่มเทในการดำเนินนโยบายเพื่อประชาชน การใช้กลไกนโยบายดังกล่าว มีส่วนทำให้รัฐบาลทักษิณครองอำนาจนำเหนือจิตใจประชาชนจำนวนมาก ทำให้เกิดการยอมรับในตัวรัฐบาลทักษิณได้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน การฉายภาพนโยบายประชานิยมดังกล่าว เป็นการสร้างอุดมการณ์รูปแบบหนึ่ง ดังที่ปรากฏในงานวิจัยของ ญาณิศภาค กาญจนวิศิษฐ์² ซึ่งได้ศึกษาบทบาทของปฏิบัติการทางวาทกรรมในรายการนายกฯทักษิณคุยกับประชาชน พบว่า นายกฯทักษิณได้สร้างอุดมการณ์ประชานิยมให้เกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับ เห็นด้วย คล้อยตามกับแนวคิดการกระทำของรัฐบาล ทำให้นายกฯทักษิณสามารถปกครองประชาชนได้อย่างราบรื่นและเป็นที่ยอมรับ โดยใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างไว้ซึ่งพลังการเมืองของกลุ่มตน สอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรพล พุทธรักษา ซึ่งพบว่ารัฐบาลทักษิณได้ใช้นโยบายประชานิยมเป็นกลไกหนึ่งในการครองอำนาจนำ ทำให้เกิดการยอมรับและความยินยอมพร้อมใจจากผู้คนในสังคม เป็นการยึดพื้นที่ทางความคิดของคนในสังคมไทยไว้ได้ในช่วงเวลาหนึ่ง³

เมื่อสิ้นยุคสมัยของรัฐบาลทักษิณ ภาพนโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณถูกสะท้อนให้เห็นว่าเป็นนโยบายที่มีปัญหาและข้อบกพร่อง สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนและสังคม รวมทั้งมีการทุจริต ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในรัฐบาลทักษิณมีความผิดและควรได้รับการลงโทษ แม้บางนโยบายจะถูกนำมาดำเนินการต่อ แต่จำเป็นต้องมีการแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนในบางส่วน การสะท้อนภาพดังกล่าว ทำให้เห็นว่าทั้งนโยบายประชานิยม

² ญาณิศภาค กาญจนวิศิษฐ์, “กระบวนการสร้างความหมาย และบทบาทวาทกรรมรายการนายกฯทักษิณคุยกับประชาชน” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547)

³ วัชรพล พุทธรักษา, “รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549)

ของรัฐบาลทักษิณและตัวรัฐบาลทักษิณมีปัญหา สมควรต้องมีการเปลี่ยนแปลง อันสอดคล้องกับเหตุผลในการทำรัฐประหารของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) และถือเป็นความพยายามสร้างการครองอำนาจนำให้เชื่อว่าการโค่นล้มรัฐบาลทักษิณ มีเหตุผลอันสมควร และเพื่อให้ประชาชนเกิดการยอมรับในตัวรัฐบาลสุรยุทธ์ อันนำไปสู่ การบริหารปกครองประเทศต่อไปได้อย่างปกติสุข โดยคนในสังคมไม่เกิดความสงสัยหรือ ตั้งคำถามต่อการดำเนินการของ คมช.อีกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

บทสรุปของงานวิจัยนี้ สามารถให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางทั้งด้านการวิจัย ในอนาคต และการประยุกต์ใช้ในงานสื่อสารมวลชน ดังนี้

1. การศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายประชานิยมหรือนโยบายของรัฐในอนาคต ควรศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับนโยบายใดนโยบายหนึ่งที่มีความสำคัญและมีผลกระทบสูงต่อ ประชาชน โดยอาจศึกษานอกเหนือไปจากวิธีการกำหนดวาระข่าวสารและทิศทางการ รอบเนื้อหา เช่น ศึกษาวิธีการ ลักษณะ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการวางกรอบเนื้อหา และ วาาทกรรม เป็นต้น

2. การศึกษาทิศทางเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายสำคัญของรัฐบาลในอนาคต ควร วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางเนื้อหา ทั้งปัจจัยด้านเศรษฐกิจการเมือง ปัจจัยด้านสื่อมวลชนในเชิงลึก รวมทั้งปัจจัยด้านมิติประวัติศาสตร์ด้วย

3. หากมีการศึกษาการรับรู้ของผู้รับสาร (Audience Frame) จะช่วยให้เห็นภาพ หรือความสัมพันธ์ระหว่างการนำเสนอหรือกรอบของสื่อมวลชนและกรอบการรับรู้ของ ผู้รับสารได้มากยิ่งขึ้น

4. ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อ หรือองค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน อาจนำผลการวิจัยนี้ ไปใช้เป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาประจำวัน เพื่อจะได้ตระหนักถึง อิทธิพลและรู้เท่าทันแหล่งข่าว โดยเฉพาะแหล่งข่าวที่เป็นนักการเมือง ซึ่งมักจะใช้พื้นที่ สื่อในการสร้างประโยชน์ทางการเมืองของตน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543, **มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่**, กรุงเทพฯ : เอดิสันเพรส โปรดักส์
- กาญจนา แก้วเทพ, 2542, **การวิเคราะห์สื่อ แนวคิดและเทคนิค** กรุงเทพฯ : เอดิสันเพรส โปรดักส์
- กาญจนา แก้วเทพ, 2547, **การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์**, กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ ลิฟ
- กิตติพงษ์ พงศ์พัฒนานุฒิ. (2539). การศึกษาสถานภาพและกระบวนการควบคุมประตูป่าสารของสำนักพิมพ์หนังสือเล่มในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษม ศิริสัมพันธ์ (แปล), 2513, **ทฤษฎีสื่อสารมวลชน**, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- ญาณิศาภา กาญจนวิศิษฐ์. (2547). กระบวนการสร้างความหมาย และบทบาทวาทกรรมรายการนายกฯทักษิณคุยกับประชาชน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ครุณี คำสุข. (2540). สัมพันธภาพระหว่างหนังสือพิมพ์กับรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในช่วงต้นน้ำผึ้งพระจันทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญมณี ยี่หะมะ. (2547). นโยบายหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ : การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชนี เชยจรรยา และคณะ, 2541, **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์ ประมวลศัพท์วิชาการ ทฤษฎีสำคัญ วิธีศึกษาวิจัย** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ข่าวฟ้าจำกัด
- พีระ จิรโสภณ, 2528 **หลักและทฤษฎีการสื่อสาร** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พีระ จิรโสภณ, **ประมวลสาระชุดวิชา หน่วยที่10 ปรัชยานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เพียงฤดี ชีรวัดชูวงศ์. (2542). การสื่อความหมายจากประเด็นทางการเมืองผ่านการ์ตูนการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฟาริดา เทชะวรินทร์เลิศ. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เท่าทันสื่อ กับการได้รับอิทธิพลด้านการกำหนดความสำคัญแก่วาระข่าวสาร และการเลือกกรอบในการตีความข่าวสาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วลีรัตน์ อนุตรวัฒนกุล. (2545). กระแสความคิดที่หยุดนิ่งและความคิดที่เคลื่อนไหวกรณีข่าวสารสามเนรีในหนังสือพิมพ์รายวัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัชรพล พุทธรักษา. (2549). รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิรัช ถกวิรัตน์กุล, 2544, นิเทศศาสตร์กับการประชาสัมพันธ์เพื่อการตลาด กรุงเทพฯ : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2541, การสื่อสารกับการเมือง กรุงเทพฯ: ประสิทธิ์ภัตย์ แอนด์พริ้นติ้ง, 2541

ไสว บุญมา. “ประชานิยมกับเคนส์,” กรุงเทพฯธุรกิจ. 1 ตุลาคม 2547 : 16

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (บรรณาธิการ), 2550 สื่อสารมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชนวัฒนธรรม และสังคม กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2549, ทักษิณา-ประชานิยม กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน

ภาษาอังกฤษ

Claes H. de Vreese, (2005). “News framing: Theory and typology,” **Information Design Journal+Document Design**13(1).

Werner J. Severin and James W. Tankard, 2001, **Communication Theories: Origins, Methods, and Uses in the Mass Media** University of Texas at Austin

เว็บไซต์

PSU: Cultural Studies Group . (2008). **Hegemony**. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา :<http://cultstudies.blogspot.com/2008/11/hegemony.html>